תלמוד ירושלמי · מפרשים · נועם ירושלמי · סדר זרעים

נועם ירושלמי על פאה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נועם ירושלמי על פאה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נועם-ירושלמי-על-פאה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ה 9
פרק ב 17
הלכה א 17
פרק ג 20
הלכה ה 20
פרק ד 21
הלכה ב 21
הלכה ד 22
הלכה ה 23
הלכה ו 26
פרק ה 32
הלכה ג 32
פרק ו 35
הלכה א 35
פרק ז 41
הלכה ה 41
הלכה ז 42
פרק ח 54
הלכה ב 54
הלכה ד 55

פרק א

הלכה א

קטע ה

תני הפאה יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן הביכורים והראיון אין להם שיעור לא למעלן ולא למטן אית תנא תני הפאה והביכורים והראיון אין להם שיעור לא למעלן ולא למטן מה נפיק מן ביניהון והן חד מס' דפחית מס' (כצ"ל) מאן דמר הפאה יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן מה שנתן נתן חזר והוסיף חייב במעשר עד שעה שישלי' מאן דמר הפאה אין לה שיעור לא למעלן ולא למטן מה שנתן כבר נפטר חזר והוסיף חייב במעשרות כו'. והראיון מתני' בראיית פנים אבל בראיית קרבן יש לה שיעור ואתיא כמו דמר ר' יוחנן מעה כסף שתי כסף ד"ת תנא ר"י ראי' כ"ש חכמים הן שאמרו מעה כסף שתי כסף כו' לא אתא מישאול אלא כהדא דתני ר' הושעיא לא יראו פני ריקם אפי' כ"ש חכמים הן שאמרו מעה כסף כו' אמר ר"י בר בון ר"י כדעתי' דר"י אמר כל השיעורים הלמ"מ ר' הושעיא כדעתי' ר' הושעיא אמר האוכל איסור בזמן הזה צריך לרשום את השיעור כו' אמרי חזר בו ר"י מן הדא ר' יונה ור"י אמרין לא חזר ביה ועוד מן הדא כו' חזקי' אמר חולק אדם את חובתו לשתי בהמות ור"י אמר אין אדם חולק את חובתו לשתי בהמות:

והנה הא שאומר דאית תני דהפיאה אין לה שיעור לא למעלן ולא למטן. אין הפירוש שאין לה שיעור כלל שאפי' כל שהוא נמי דהא תנן לקמן דאין פוחתין לפיאה מששים. ועוד דהא אפי' ביכורים דאמרינן בירושלמי דאין להם שיעור למעלן ולא למטן. אעפ"כ אמרינן בירושלמי (רפ"ג דביכורים) תני ביכורים א' מששים ראשית הגז א' מששים תרומה טמאה א' מס'. אלא ודאי דבזה לא פליגי דהפיאה בס' אלא דפליגי בהא דאם יש לה שיעור אין לה דין פיאה עד שישלים לששים ולמאן דתני הפאה אין לה שיעור לא למעלן ולא למטן היינו אם הפריש פחות מס' יש להם דין פיאה. ומה שצריך להשלים אח"כ עד ששים היינו שרמי עליו חיובא דרבנן להשלים עד ששים אבל לא מחמת שפיאה יש לה שיעור ע"כ מה שנתן כבר נפטר ואם חזר והו חייב במעשרות. והוא משום שהפיאה כבר נשלם והא שצריך להוסיף אח"כ היינו רק שיש חיוב על הגברא להשלים השיעור וע"כ מה שנתן נפטר מיד מן המעשר וההוספה חייב במעשרות דאין לה דין פיאה עד שישלים. וא"כ למ"ד דהפיאה יש לה שיעור מלמטן אע"ג דהוי מדרבנן אעפ"כ כיון שחכמים תקנו השיעור בס' ע"כ אין לה דין פיאה עד שישלים השיעור.

ולכאורה היה יותר טוב להגיה מה שנתן נתן חזר והוסיף פטור מן המעשרות עד שעה שישלים ומאן דמר הפיאה אין לה שיעור לא למעלן ולא למטן מה שנתן כבר נפטר חזר והוסיף חייב במעשרות (וכן הוא בהגהת הגר"א) ולא כמו שהביא המ"ל ברמב"ם (פ"א ה' מ"ע). ולפי זה לא יהי' נ"מ רק בההוספה דאי אמרינן דהפיאה יש לה שיעור ע"כ אם הוסיף אח"כ פטור מן המעשר ומ"ד הפיאה אין לה שיעור אם חזר והוסיף חייב במעשרות. אבל מה שנתן פטור מן המעשר אפי' לא השלים כיון דהפיאה אין לה שיעור מדאורייתא. והא שאומר תחילה מה שנתן נתן היינו דאין שייך לומר מה שנתן כבר נפטר. דהא עדיין לא נפטר השדה מהחיוב דהא צריך להוסיף וההוספה נמי פטור מן המעשר משא"כ אי אמרינן דהפיאה יש לה שיעור ע"כ מה שנתן כבר נפטר פי' שהאדם נפטר מחיוב פיאה והוסיף אח"כ חייב במעשר. ואעפ"י שצריך להשלים מדרבנן אעפ"כ כבר נפטר מחיוב פיאה ע"כ מה שהוסיף אח"כ חייב במעשר:

ובזה יתבאר מאי דאמרינן בירושלמי והראיון מתניתין בראיית פנים אבל בראיית קרבן יש לה שיעור ואתי כמו דמר ר' יוחנן מעה כסף שתי כסף ד"ת פי' וא"כ יש לה שיעור למטה ומתניתין דתנן דהפיאה והביכורים כו' אין לה שיעור למטה ג"כ. ע"כ צריך לומר דהראיון היינו בראיית פנים וזהו דווקא לר' יוחנן דאמר מעה כסף כו' הוא הלמ"מ וכמו דאמרינן א"ר יוסי קומי ר' יוחנן ראי'כל שהוא וחכמים הן שאמרו מעה כסף כו' א"ר יוסי בר בון ר' יוחנן כדעתי' דאמר כל השיעורים הלמ"מ כו' מעה כסף שתי כסף ד"ת. ר' הושעי' כדעתי' דר' הושעי' אמר האוכל איסור בזמן הזה צריך לרשום עליו את השיעור שמא יעמוד ב"ד אחר וישנה עליו את השיעור ויהי' יודע מאיזה שיעור אכל ועיין ביומא (דף פ') אמרו חזר בו ר' יוחנן מן הדא ופי' מזה שאמר דהשיעורים הם הלמ"מ) דמוכח מהא דאמר ר' יוחנן בירושלמי (פי"א דסנהדרין) ר' יוחנן בשם ר' הושעי' אינו חייב עד שיורה בדבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס כגון הנבילה כגון השרץ שעיקרן מד"ת ופירושן מד"ס א הפ"מ שטומאתן כתוב בתורה ופירושן בכמה שיעורן לטמא הוא מד"ס) א"ר זעירא לעולם אינו חייב עד שיורה בדבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס כגון הנבילה כגון השרץ שעיקרן מד"ת ופירושן מד"ס כו' זחלין אפוי דרב הושעי' כו' א"כ משמע דחזר בו ר' יוחנן וסובר כר' הושעי' דהשיעורים חכמים הם שנתנו. ואפ"ל דע"כ אמר דזחלין אפוי דר' הושעיא משום שהודה לו דשיעורין הוי מד"ס. וע"כ מתחייב הז"מ כמו דאמר שאינו חייב עד שיורה בדבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס ר' יונה ור' יוסי תרוייהון אמרי לא חזר בו ועוד מן הדא דאמר ר' לא אתפלגון חזקי' ור' יוחנן חזקי' אמר אדם חולק את חובתו לשתי בהמות. ר"י אמר אין אדם חולק את חובתו לשתי בהמות. ופי' וא"כ מוכח

מזה שר' יוחנן לא חזר בו מזה שאמרו דהשיעורים הם הלמ"מ. וע"כ סובר דאין אדם חולק את חובתו לשתי בהמות. דכיון דהשיעורים הם הלמ"מ א"כ הוי דין תורה שלא יפחות מזה השיעור. ע"כ אין אדם חולק את חובתו לשתי בהמות דבעינן שיהא הקרבן גופא מעה כסף. משא"כ אי אמרינן דחכמים הם שנתנו זה השיעור א"כ הוי רק חיוב על גברא שלא יביא קרבן ראי' פחות ממעה כסף וחגיגה שתי כסף. ע"כ אם חולק אדם את חובתו לשתי בהמות אף ע"פ שאין בקרבן גופא זה השיעור אעפ"כ כיון דהחיוב הוא רק על גברא שיביא דבר חשוב. ע"כ אם חולק את חובתו לשתי בהמות נמי שפיר דמי. וא"כ מוכח לפי זה דר"י לא חזר בו מזה אלא דס"ל דהשיעורים הם הלכה למשה מסיני **והירושלמי** אינו סובר כשיטת הש"ס דילן דאמרינן בחגיגה (דף ז') א"ר יוחנן כסבורין אנו לומר הראיון אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה עד שבא ר' הושעי' ברבי ולימד הראיון אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה אבל חכמים אומרים הראי' מעה כסף וחגיגה שתי כסף. וא"כ חזר בו ר' יוחנן מזה שאמר דהראיון יש לו שיעור למטה אלא דהראיון אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. רק חכמים אומרים הראי' מעה כסף כו' וביומא (דף פ') אמרינן דאמר ר"י שיעורים של עונשין הלכה למ"מ אלמא דשיעורים הלמ"מ ואעפ"כ הראיון אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. ואיפשר דע"כ אמר שיעורים של עונשין הלמ"מ לאפוקי שיעורים של קרבן ראי' דאין לה שיעור לא למטה ולא למעלה אבל לשיטת הירושלמי הוא כמו דס"ל בכל השיעורים שהוא הלמ"מ כן ס"ל נמי בראיון דלמטה יש לה שיעור דשיעורין הלמ"מ. וע"כ מביא ראי' דלא חזר בו כ' יוחנן דשיעורים הוי הלמ"מ דהא ס"ל דאין אדם חולק את חובתו לשתי בהמות משום דשיעורין גמירי שיהא הקרבן גופא מעה כסף ושתי כסף:

וע"ז מביא ראיה עוד שם דלא חזר בו ר"י מהא דאמר רשב"ל בשם חזקיה אדם טופל בהמה לבהמה ואין אדם טופל מעות למעות ור' יוחנן אמר אדם טופל מעות למעות ואין אדם טופל בהמה לבהמה והוא כמו שביארתי דלר' יוחנן דס"ל דאין אדם חולק את חובתו לשתי בהמות וא"כ ע"כ צריך להיות בבהמה גופא כשיעור ע"כ ס"ל דאין טופלין בהמה לבהמה אבל במעות טופלין בהמה אחת להשלים השיעור אבל חזקיה דס"ל דאדם חולק את חובתו לשתי בהמות ע"כ ס"ל דטופלין מה בהמה לבהמה. דבהמה אחת צריך שיהי' כולו מן החולין. אע"ג דלית בה כשיעור משום דשיעורין הוא רק מדרבנן ורמי החיוב רק על גברא. ורק טופלין בהמה לבהמה להשלים השיעור מדרבנן:

וע"כ כיון דלשיטת הירושלמי תלוי בהא דשיעורא הלמ"מ א"כ מוכח דלא חזר בו ר' יוחנן דמעה כסף שתי כסף ד"ת משא"כ לשיטת הש"ס דילן בחגיגה דאע"ג דחזר בו

ר"י כמו שהבאתי מהא דחגיגה (ד' ז') אעפ"כ פליגי חזקי' ור' יוחנן בחגיגה (דף ח') דחזקיה סובר דטופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות. ור' יוחנן אמר טופלין מעות למעות כו' וכמו שפירש"י למר אתחזי לי' שפיר טפי יציאת ידי חובתו מן החולין כשמביא בהמה שלימה מן החולין. ולמר אתחזי לי' שפיר טפי כשחולין מעורבין עם כל אכילותי' כו' עיין שם:

וע"ז אומר שם בירושלמי האיך עבידא היו לפניו עשר בהמות והקריב חמש ביו"ט ראשון המותר מהו שידחה ליו"ט האחרון. ר' קרוספא אמר אתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל חד אמר דוחה וחד אמר אינו דוחה. ולא ידעין מאן אמר דא. א"ל נפרש מיליהון דרבנן מן מיליהון. ר' יוחנן דו אמר אדם טופל מעות למעות ואין אדם טופל בהמה לבהמה הוי דו אמר דוחה. ולרשב"ל דו אמר שטופל בהמה לבהמה ואין אדם טופל מעות למעות דו אמר אינו דוחה. פי' לר' יוחנן דאמר אדם טופל מעות למעות. וע"כ כיון שיש באותו קרבן גופא מדמי חגיג' ע"כ דוחה אפי' ביו"ט אחרון. אבל לחזקיה דאמר אדם טופל בהמה לבהמה. ע"כ דוקא ביו"ט ראשון דוחה ע"י טפילה אפי' בהמה לבהמה. אבל כיון שלא הקריב ביו"ט ראשון. ע"כ כיון שהבהמות הם גופים מחולקי' ע"כ אינו דוחה יו"ט האחרון:

קטע ח

שם ד' ל"ג מתני'. לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרח כו' ר' יוסי ב"י ב"ז בשם ר"א ר"נ ב"ע ומטי בה בשם ר"י הפריש ביכורים מכרי ממורח פטור מתרומה גדולה. אמר ר' חגי קומי ר' יוסי מתניתא אמרה כן לעולם הוא נותן משום פיאה ופטור מן המעשרות עד שימרח הא אם מירח חייב משא"כ בתרומ' ולימא אף בכורים יהא חייב אע"פ שלא מירח ויידא אמרה דא למה נקר' שמן ביכורים שהם ביכורים לכל. וכל הקודם את חבירו חבירו מתחייב בה:

והנה המפרש מהרא"פ פי' בדחוקים גדולים ע"ש. וגם תמיהני דמה חלוק תרומה ממעשרות. וכן כתבו התוס' בסנהדרין (דף פ"ח) בד"ה ומירחו כו' וא"ת תרומה נמי ליתני שתורם ונותן לו. וכ"ת דתרומה בלאו הכי יפריש העני דכל פיאה חייבת בתרומה. ומסקי התוס' משום דפיא' הוי דבר מועט. ע"כ לא קאמר תרומה. וא"כ סברת התוס' שאין חילוק בין תרומה למעשר. ואמאי לא הביאו הירושלמי הזה. דס"ל דיש חילוק בין מעשרות לתרומ':

ע"כ נראה לי דיש ט"ס בירושלמי (וכצ"ל) הפריש בכורים מכרי ממורח פטור מתרומה גדולה. ואמר ר' חגי קומי ר' יוסי מתניתא אמרה כן לעולם הוא נותן משום פיאה ופטור מן המעשרות עד שימרח הא אם מירח חייב משא"כ בתרומה. והוא ט"ס וצ"ל משא"כ

בביכורים. פי' דבביכורים אע"פ שנתמרח וחל עלה חובת תרומה. אעפ"כ פטור. וע"ז אמר מתניתא אמרה כן.

וע"כ מקשה ולימא אף בביכורים יהא חייב אע"פ שלא מירח. פי' ומאי מייתי ראי' מהברייתא דתני משא"כ בביכורים. ומוכיח מינה דבכורים אע"פ שנמרח כטור מתרומ' גדולה. ע"ז פריך ולימא בביכורים יהא חייב אע"פ שלא מירח. פי' דילמא הא דקאמר משא"כ בביכורים היינו דהפיאה פטור קודם מירוח. אבל בביכורים יהא חייב אע"פ שלא מירח. ע"ז אמר ויידא אמרה דא (פי' שזאת אומרת שסובר כהדא דאמרינן דלמה נקר' שמן ביכורים שהם קודמים לכל וכל הקודם את חבירו חבירו מתחייב בה. פי' דכל הקודם אינו חייב בחבירו אלא שחבירו מתחייב בו. וא"כ האיך איפשר לומר שהביכורים אם לא הפריש עד שנתלשו חייב בתרומה כיון דביכורים הן והן קודמים לכל בודאי אינומתחייב וח"כ ודאי הפי' הוא בהברייתא דמשא"כ בביכורים דאע"פ שנתמרח פטור מת"ג. אע"ג דבפאה אם לא הפריש עד שנתמרח חייב בתרומות ומעשרות היינו משום דפיאה לא עדיפא מהפקר שהוא בין לעניים ובין לעשירים. וע"כ אינו פטור לאחר שנתמרח ועיין בתוס' סנהדרין דף פ"ח] דמשמע קצת דפיאה תלוי בהפקר דאם הפקיר לאחר מירוח חייב ע"כ חייב בפיאה לאחר מירוח בתרומה. אבל בביכורים אע"פ שהפריש מכרי ממורח פטור מתרומה גדולה. אע"פ דלאחר מירוח נתחייב בתרומ'. [ואמרינן פ"ה דדמאי] תני העושה עיסה מן הטבל בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי. חלה לא תאכל עד שיוציא עליו תרומה. תרומה לא תאכל עד שיפריש עליו חלה. אך התם דרשינן מקרא כמו דאמרינן בירושלמי (פ"ק דחלה) העושה עיסה מן הטבל חלה חייבת בתרומה. תרומ' חייבת בחלה. מנין שהתרומה חייבת בחלה מן קושוי פתרון הדין קריי' מאותה שכתוב בה ראשית תרימו חלה. אע"פ שתרומה פטור מן החלה דהא אפי' דימוע פטור מן החלה כמו דאמרינן בנדה (דף מ"ז) אעפ"כ כיון שעושה עיסה מן הטבל וכבר נתחייב בחלה. ע"כ. התרומה חייבת בחלה. התם שאני דרבי קרא. אבל הפריש ביכורים מכרי ממורח. אע"פ שחל עלה חיוב תרומה. אעפ"כ ביכורים פטור מן התרומה דלמה נקרא שמן ביכורים שהן ביכורים לכל. וכל הקודם את חבירו חבירו מתחייב בה. אבל הקודם אינו חייב בהמאוחר. ע"כ אפילו הפריש לאחר שנתמרח נמי פטור מתרומה גדולה.

ולפ"ז היה איפשר לבאר התוספתא (פ"ד דתרומות) המקדים תרומה לביכורים מעשר ראשון לתרומה ומ"ש לראשון אע"פ שעובר בל"ת מה שעשה עשוי ראשון לא יאכל עליו עד שיצא שם שני עליו [הוא ט"ס וצ"ל ראשון לא יאכל עד שיוציא עליו תרומה ושני

לא יאכל עד שיוציא עליו תרומה (והוא ט"ס וצ"ל שני לא יאכל עד שיוציא עליו ראשון (כצ"ל וכן הגיה בהגהות הגר"א) שאין תרומה מעכבת הביכורים כיוצא בו העושה עיסה מן הטבל בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי חלה לא תאכל עד שיוציא עליו תרומה ותרומ' לא תאכל עד שיוציא עליו חלה. ולכאורה הפירוש שאינו עובר בביכורים בבל תאחר וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ג דתרומות) תניין קומי דר' אבהו תרומ' אינה מעכבת את הביכורי' ע"ש:

אבל אעפ"כ דוחק לפרש דהאי תוספתא תנאי היא וגם לא יתיישב שפיר האי כיוצא בו אבל לפי מה שביארתי ניחא שפיר דקאמר ואין תרומה מעכב' הביכורים (פי' שאם לא הפריש ביכורים עד שנתמרח אעפ"כ אין צריך להפריש תרומה מהביכורים אע"פ שכבר נתחייב בתרומה וחל עלה חיוב תרומה וכמו דאמר ר' יוחנן בירושלמי דהפריש ביכורים מכרי ממורח פטור מתרומה גדולה וכמו שביארתי וע"ז אומר כיוצא בו העושה עיסה מן הטבל בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי חלה לא תאכל עד שיוציא עליו תרומה ותרומה לא תאכל עד שיוציא עניו חלה. וא"כ חזינן דכיון דהגיע חיוב חלה קודם שתרם התרומה ע"כ אף התרומה שהוא קודמת לחלה אעפ"כ מתחייבת בחלה ואעפ"כ התרומה אינה מעכבת את הביכורים שאם הפריש ביכורים מכרי ממורח פטור מת"ג. ולא דמי דהתם רבי קרא וכמו שביארתי אבל לענין ביכורים אף שהפריש ביכורים מכרי ממורח פטור מת"ג וכמו דאיתא ואין התרומה מעכבת הביכורים וכמו דאמר ר' יוחנן הפריש ביכורים מכרי ממורח פטור מת"ג וכמו שביארתי ועדיין צריך עיון:

הלכה ה

קטע ז

ירושלמי (ספ"א דפיאה) תני לא נחלקו רבי ור' יהודה הנשיא על הלוקח פירות מחוברים מן העו"ג שהם חייבים במעשרות. ועל של ישראל שנכנס תחתיו. ועל הלוקח פירות תלושין מן העו"ג שהם פטורי' מן המעשרות. על מה נחלקו על הלוקח פירות תלושין מחבירו בשנת מעשר עני ר' יהודה אומר א' עני וא' עשיר מוציאים מידו ורבי אומר עשיר מוציאים מידו עני אין מוציאים מידו. מ"ט דר"י הנשיא כשם שאין אדם זוכה בלקט כו' כך לא יזכה במעשר עני שלו. מ"ט דרבי לקט כו' אין טובלים מעשר עני טובל. וכבר נטבל עד שהוא ברשותו של ראשון:

והנה המפרש מהרא"פ פי' דלוקח פירות מחוברים הוא משום דאין קנין לעו"ג בא"י כו' וא"כ אמאי פטור בלוקח פירות תלושין מן העו"ג:

ע"כ נראה לי לבאר עפ"י מה שביארתי בספרי נ"י הירושלמי (ספ"ה דדמאי) ר' יונה ר' סימון בשם ריב"ל הלוקח פירות תלושין מן העו"ג מפריש תרומה ותרומת מעשר מהלכה ונותן לשבט ונוטל דמים מן השבט. הלוקח פירות מחוברין מן העו"ג מפריש תרומה ות"מ מהלכה ונותן לשבט ואינו נוטל דמים מן השבט שהטעם הוא משום שיכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדיה וכמו דאמרינן בפ"ק דבכורות (ד' י"א) אך זהו דווקא אם הגיע לחיוב בהיותם אצל העו"ג אבל בעודם מחוברים שלא הגיעו לחיוב לא שייך לומר אתינא מכח גברא כו' וכמו דאמרינן בבכורות (ד' ע"ז) כהן שמת והניח בן חלל כו'. וכבר הארכתי בזה בספרי נ"י עיי"ש. וע"כ אומר לא נחלקו רבי ור' יהודה הנשיא על הלוקח פירות מחוברים מן העו"ג שהם חייבים במעשרות משום שלא חל עליהם חיוב טבל. [וכמו שאמר לקמן מ"ט דרבי לקט כו' אין טובלים כו' וע"כ לא שייך לומר שכבר הוטבל ברשותו של עו"ג ואתינא מכח גברא כו' וכן אם לקח פירות תלושין מן העו"ג לא נחלקו רבי ור' יהודה הנשיא שהם פטורות מן המעשרות והוא משום דחל עליו החיוב של טבל בעודנו תחת העו"ג. וע"כ יכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית כו' וע"כ זכה בהם מכח המוכר ואף על גב דהחיוב לא הוי רק לאחר מירוח. אפ"ה כבר כתבו התוספו' בקדושין (ד' ס"ב) דבדיעבד אם תרמו קודם מירוח הוי תרומה (וכן בירושלמי (פ"ק דחלה) גדיש שנדמע עד שלא נדמע עבר והפריש ממנו תרומה אינה תרומה (פי' בתמיה)]:

וע"ז אומר לא נחלקו ר' ור"י הנשיא על הלוקח פירות מחוברים מן העו"ג שהם חייבים במעשרות כו' ועל הלוקח פירות תלושין מן העו"ג שהם פטורות מן המעשרות על מה נחלקו על הלוקח פירות תלושין מחברו בשנת מעשר עני ר' יהודה הנשיא אומר א' עני וא' עשיר מוציאין מידו ורבי אומר עשיר מוציאין מידו ועני אין מוציאין מידו פי' אף על גב דכתיב לא תלקט לעני להזהיר לעני על שלו. אך כיון שלקח מישראל הרי יש לו אותו הזכות של העשיר וכיון שהעשיר הי' צריך ליתן לעניים והיה יכול ליתן לאותו עני ע"כ נוטל מכח אותו הזכות של העשיר. ואע"ג דבלקט כו' אינו יכול לזכות היינו משום שלקט כו' אינו טובל וע"כ לא שייך לומר שנטל אותו הזכות משא"כ במעשר עני שייך לומר שנטל אותו הזכות:

ולכאורה היה איפשר ליישב בזה מה שכתב הר"ש (פ"ד דפיאה) שהשיג על רש"י שכתב בפ' שנים אוחזין פי' בקונטרס דמי שליקט את הפיאה באדם דעלמא מיירי שאינו בעל השדה דאי בעל השדה לא אמר ר"א זכה לו דליכא למימר מיגו דזכי לנפשי'. דאפילו הוא עני מוזהר הוא שלא ללקט פיאה בשדהו. כדקא אמרינן לא תלקט לעני להזהיר לעני

על שלו. וקשה לפירושו מהא דתנן (פ"ה) שיבולת של לקט שנתערבה בגדיש מעשר שיבולת א' ונותן לו. ואמר ר' אלעזר וכי האיך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו ואמרינן עלה בירושלמי ר' אבהו בשם ר' יוחנן מחלפא שיטתי' דר"א תמן הוא אומר זכה לו וכאן הוא אומר כן. ומסיק דלדבריהם קאמר להו משמע בהדי' דבעל השדה גופי' יכול לזכות בשביל העני וכן כתב הרא"ש (שם) וכן נ"ל דאי מפקיר נכסי' גם שדה מופקרת ויכול לזכות בה עצמו עכ"ל:

ולכאורה הוא גמ' מפורשת בפי"א דנדרי' (ד' פ"ד) ר"א סבר לא נחשד ע"ה על מעשר עני כיון דאלו מפקיר נכסיו והוי עני ושקיל לי' לית פסידא כו' וא"כ הוא מפורש דאפי' אם בעה"ב מפקיר נכסיו בעצמו יכול הוא לזכות בו אח"כ. והוא תמוה שלא הקשו מהאי סוגי' דנדרים א פ"ד) על רש"י:

וא"כ היה איפשר לומר לכאורה כמו שמחלק הירושלמי בין מעשר עני ובין טבל דבמעשר עני שהוא טובל סוברבי דיש לו זכות של הראשון משא"כ בפיאה שאינו טובל וא"כ היה איפשר לומר דבמעשר עני כיון שכבר הוטבל תחילה. ע"כ אף דמפקיר נכסיו והוי עני. הוי כמו עני הלוקח מהעשיר דיש לו אותו הזכות ויכול ליקח לעצמו. משא"כ בפיאה אם מפקיר נכסי' אינו יכול ליקח אח"כ לעצמו דאפי' בעני הלוקח מן העשיר נמי אינו יכול ליקח לעצמו. [ועיין לקמן בירושלמי (ספ"ד דפיאה) מה שביארתי שיש לחלק דהא דאמרי' דאם לוקח יש לו זכות של המוכר היינו דווקא בלוקח אבל לא בזוכה מן המופקר דמעצמו הוא זכה ולא מכח המפקיר עיין שם שהארכתי בזה]. ודוק:

אך באמת אין זה תירוץ על רש"י דמה שמחלק הירושלמי בין מעשר עני שטובל וכבר נטבל עד שהוא ברשותו של ראשון לפיאה שאינו טובל. היינו דווקא אם לוקח התבואה קודם הפרשה. וע"כ במעשר עני איפשר לומר שכבר הוטבל ברשותו של ראשון אפי' קודם הפרשה משא"כ בלקט כו' וע"ז אומר מ"ט דרבי לקט כו' אין טובלין כו'. וא"כ אם מוכר במחובר לא חל עדיין החיוב ולאחר הפרשה איך יכול למכור. משא"כ במעשר עני אם לוקח מהעשיר וכבר הוטבל ברשותו של העשיר ע"כ יכול לזכות בזה מזכות של העשיר. וע"כ יכול ליקח לעצמו. משא"כ אם הפריש תחילה ואח"כ הפקיר נכסיו איפשר לומר שיוכל ליקח לעצמו. כמו במעשר עני אם לוקח העני מהעשיר דאמרינן שכבר הוטבל ברשותו של ראשון דלאחר הפרשה מאי נ"מ בין מעשר עני שהוא טובל לפיאה שאינו טובל כיון שכבר הפריש. ויש להביא קצת ראי' לזה מהירושלמי (ספ"ב) דפיאה המוכר מהו שיזכה בפיאה שהיא מתרת את העומרין (פי' במתניתין דקצר חציו ומכר חציו הלוקח נותן פיאה לכל אפי' בעד חציו של מוכר) וע"כ מיבעי לי' אם המוכר

הוא עני אם יכול לזכות בהפיאה שמפריש הלוקח אם תאמר דווקא פיאה שלו שהפריש הוא בעצמו אם הוא עני צריך ליתן לאחר משא"כ כאן לא הפריש דהא הלוקח מפריש בעד חציו של המוכר ג"כ או דילמא מ"מ על תבואתו הפריש ולא יזכה בה:

וע"ז קאמר נשמעינה מן הדא אמר ר' יהודא אימתי בזמן שקיבלה ממנו למחצה לשליש ולרביע כו' מה בינה לקדמייתא אלא לכשתקצר שליש תהא שלך אמר ר' בון ב"ר חייא הדא אמרה שהמוכר זכה בפיאה שהיא מתרת את העומרין (פי' דבפ"ה תנן המקבל שדה לקצור אסור בלקט כו' אמר ר' יהודא אימתי בזמן שקיבלה למחצה לשליש ולרביע דאז יש לו חלק במחובר אבל אם א"ל שליש מה שאתה קוצר שלך מותר. דה"ק כשאתה קוצר מחצה או שליש ואין לו חלק במחובר מותר כדמסיק הש"ס מה בינה לקדמייתא מ"ש כשאמר למחצה לשליש ולרביע. או כשיאמר שליש מה שאתה קוצר אלא לכשתקצר שליש תהא שלך). אמר ר' בון ב"ר חייא הדא אמרה שהמוכר זוכה בפיאה שהיא מתרת את העומרין. (פי' דכיון שאין לו חלק בקרקע ע"כ זוכה בהפיאה והכא נמי כיון שמכר אין לו זכות בהקרקע ע"כ יכול לזכות בהפיאה שמפריש הלוקח ולא הוי כדידי' שיהא מוזהר משום דכתיב לא תלקט לעני להזהיר לעני על שלו כמו דאמרינן בגיטין (ד' י"ד)):

וע"ז אמר ר' יוסי תמן לא נתחייבה שדהו ברשותו. בר הכא נתחייבה שדהו ברשותו. אלו קצר חצי שדהו ומכר מה שקצר הלוקח מותר בלקט שכחה ופאה יאות. (פי' שאומר דלא דמי להא דר' יהודא שאמר שליש מה שאתה קוצר שלך מותר דהתם לא נתחייבה שדהו ברשותו. משא"כ במוכר שהי' תחילה שלו והתחיל לקצור. רק מחמת שמכר חצי' השני ע"כ אמרינן דחובת הפאה נשאר בקמה והלוקח מחוייב להפריש) [ומה שכתב מהרא"פ שלא שייר בשדהו הוא טעות. אלא מכיון שמכר חצי' השני חל החיוב על הלוקח]. וע"כ כיון שהי' החיוב תחילה על המוכר. ע"כ אפי' הפאה שהלוקח מפריש אינו יכול ליטול:

וע"ז אומר אלו קצר חצי שדהו ומכר מה שקצר הלוקח מותר בלקט שכחה ופאה יאות. [פי' לפי מה דקיי"ל לקמן (פ"ג) המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פאה מכל א' וא' אמר לו ר' יהודא אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר בעל השדה הוא נותן פאה לכל]. (וכן הוא בתוספתא (פ"ק דפאה) קצר חצי' ומכר חצי' קצר חצי' והקדיש את חצי' נותן מן המשוייר על הכל. וא"כ אם קצר חצי' ומכר מה שקצר וחצי שדהו נשאר ביד המוכר החיוב הוא על המוכר ולא על הלוקח נוכל ללמוד מזה דאם הלוקח עני יכול לזכות אפי' הפאה שמפריש המוכר בעדו שזה לא חל על הלוקח מעולם. והא דמי לדר' יהוד' דאם אמר לכשתקצר שליש תהא שלך מותר והמפרש מהרא"פ לא ביאר כל זה]:

וע"כ בעי לי' אח"כ הלוקח מהו שיזכה בפיאה שהיא מתרת את העומרין של המוכר בפלוגתא דר' ור"י הנשיא. (פי' במתניתין דחייב הלוקח להפריש בעד המוכר ג"כ. אם יכול לזכות בפאה שהיא מתרת את העומרין של המוכר. דהא צריך להפריש בעד חלקו של מוכר ג"כ. וע"ז אומר שתלוי בפלוגתא דרבי ור"י הנשיא. וכדמסיק (שם) מ"ט דרבי לקט שכחה ופאה אין טובלין מעשר עני טובל וכבר נטבל עד שהוא ברשותו של ראשון. מ"ט דר"י הנשיא משום קנס. (פי' על שלקח להפקיע זכותן של עניים. ומ"ט דרבי עשיר יש בידו ליקח. (פי' וע"כ קנסו לכהן וללוי שקופצים לגרנות ליקח כדי שלא יצטרכו ליתן תרומות ומעשרות) עני אין בידו ליקח (פי' וא"כ אינו מצוי ע"כ אין צריך לקנסו. ור"י הנשיא אומר מצוי הוא ללות ורבי אומר אינו מצוי ללות. וה"נ יהי' תלוי בהפלוגתא דרבי ור' יהודה הנשיא אם קנסו אותו שלא ליקח או לא:

והנה לכאורה יש להקשות דאיך אמר שתלוי בפלוגתא דר' ור"י הנשיא הא אמרינן שם מ"ט דרבי לקט כו' אין טובלים מעשר עני טובל. וכבר נטבל עד שהוא ברשותו של ראשון. וא"כ בלקט כו' ודאי דלא אמרינן שזכה בהם רק במעשר עני. וא"כ איך אמרינן בפלוגתא דרבי ור"י הנשיא וכן הקשה המפרש מהרא"פ. אך הכא כיון שכבר התחיל המוכר לקצור. והשתא הפריש הלוקח הפאה שהיא מתרת את העומרין של מוכר. הוי כמו שההפרשה היא בעד המוכר. ע"כ דמי להא דמעשר עני דיכול לזכות מן המוכר. אך שתלוי בפלוגתא דרבי ור"י הנשיא לענין קנס אם קנסו:

[**אך** באמת אפשר לומר דהטעם הוא דהא דאמרינן דבלקט כו' לא אמרי' מה מכר ראשון לשני כו' ויש לו זכות מן הראשון משום שלקט אינו טובל היינו דוקא התם שלקח מן המוכר הכל וע"כ גבי לקט כו' כיון שאינו טובל לא שייך שלקח הזכות שיש להמוכר משא"כ אם קצר חציו ומכר חציו וא"כ הפאה שמפריש הלוקח בעד המוכר הוא בעד חציו של מוכר והפאה מתרת את העומרין של מוכר וא"כ כיון שהיא מתרת העומרין של מוכר א"כ יש לו זכות של המוכר כיון דאפי' עתה שהוא מפריש הוא מפריש נמי בעד מוכר ע"כ אי לאו טעמא דקנסא :שמא עושה בכונה כדי לזכות בפאה ודאי שיכול ליקח הפאה לעצמו דהיא מתרת העומרין של המוכר אלא דתלוי בפלוגתא דר' ור"י הנשיא אי אמרינן משום שאינו מצוי ליקח או משום דמצוי הוא ללות ע"כ אינו שייך להא דאמרינן לעיל דבלקט שאינו טובל אינו יכול ליקח הזכות דהא הכא אפי' לאחר שלקח עדיין מתרת הפיאה העומרין של המוכר]:

עכ"פ מוכח מהירושלמי דהמוכר אינו זוכה מפיאה שהיא מתרת את העומרין מחמת שכבר נתחייבה שדהו ברשותו של המוכר. א"כ מוכח מזה קצת כמו שכתב רש"י דאינו

יכול לזכות העשיר אפי' אם הפקיר שדהו מחמת שכבר נתחייבה שדהו ברשותו. דהא התם אינו יכול המוכר לזכות אפי' בפיאה שהפריש הלוקח מחמת שכבר נתחייבה ברשותו מכש"כ שאין יכול לזכות העשיר בפאה אעפ"י שהפקיר שדהו מאחר שכבר נתחייבה ברשותו. [ואיפשר קצת לחלק דהמוכר הי' תחילה עני וע"כ כיון שכבר נתחייבה ברשותו. ע"כ אינו יכול לזכות אח"כ אפי' בהפאה שמפריש הלוקח. כיון שכבר חל עליו הא דלא תלקט לעני להזהיר לעני על שלו. משא"כ אם הי' תחילה עשיר ואח"כ הפקיר נכסיו והפקיר שדהו ג"כ יוכל לזכות בהפיאה מחמת שלא חל עליו בשעה שנתחייבה הא דלהזהיר לעני על שלו. והוא דוחק]:

אך לכאורה תקשה הא הר"ש הביא ראי' שיוכל לזכות בפאה מהירושלמי כמו שהבאתי והקשה מהירושלמי על רש"י.ע"כ נראה לי לבאר דאין ראי מהירושלמי דאמרינן בירושלמי (פ"ד דפאה) ריב"ל אמר בבעה"ב עשיר נחלקו. אבל בבעה"ב עני מאחר שהוא ראוי ליטול זכה. וא"כ לשיטתי' דהירושלמי אין החילוק שבין עני לעשיר הוא מצד דזכי לנפשי'. אלא הטעם דבעינן דווקא שיהא ראוי ליטול. וע"כ אמר דלא נחלקו אלא בבעה"ב עשיר. דהוא אינו ראוי ליטול. ע"כ אינו יכול שיהי' שליח להעני. וטעמי' של ר"א דאעפ"כ הוא ראוי ליתן. אבל בבע"ה עני מאחר שראוי כ"ע מודו דזכה:

וכמו שמביא אח"כ הפלוגתא. ר' רדיפה אמר אתפלגון ר' יונה ור' יוסי. חד אמר הראוי ליטול זכה. וע"כ בעה"ב עשיר מאחר שאינו ראוי ליטול אינו זוכה. ולשיטת הירושלמי לא אמרינן בזה מיגו שיכול להפקיר לענין שיהא לו הדין כמו שראוי ליטול דבעינן שיהא ראוי ליעול עכשיו. וכן מקשה אח"כ בהירושלמי ואמר הדא מתניתא פליגא על מ"ד הראוי ליטול זכה. דתנינן תמן עישור שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף ומקומו מושכר לו ור' עקיבא ראוי ליטול הוה פתר לה קודם שהעשיר ואפי' תימא משהעשיר יד פרנס כיד העני. אלמא דלא אמרינן גבי עשיר כיון דיכול להפקיר נכסיו. יהא מהני לענין שיהא ראוי ליטול:

וע"כ לריב"ל דאמר דבבעה"ב עשיר נחלקו אין הטעם משום מיגו דאי בעי מפקר נכסי' אלא דהטעם הוא משום דסגי אם ראוי ליתן ולמ"ד דבבעה"ב עני מחלוקת והוא משום דבעינן שיהא ראוי ליטול. ולא בעינן שיהא ראוי ליטול באותו דבר גופא. (וכמו לשיטת הש"ס דילן דהטעם משום מיגו דאי בעי מפקר נכסי'. אלא הטעם דאפי' יכול ליטול מאחר הוי נמי ראוי ליטול

וכמו דמקשה אח"כ בירושלמי (שם) מתניתא פליגא על מ"ד ראוי ליטול זכה. דתנינן תמן תן גט זה לאשתי ומשני שכן ראוי לקבל גט לבתו. ושטר שיחרור זה לעבדו שכן ראוי

לקבל גט שיחרורו פי' דמקשה מהא דתן גט זה לאשתי ונעשה שליח לזכות לה. וא"כ איך מצינו שיהא ראוי ליטול בשלמא למ"ד ראוי ליתן הוא ראוי ליתן גט לאשתו. אבל כיון דבעינן ראוי ליטול א"כ איך מצינו שיהא ראוי ליטול. וע"ז משני שראוי לקבל גט לבתו. ואח"כ מקש' מהא דשטר שיחרור לעבדו. וע"ז משני שכן ראוי לקבל גט שיחרורו א דמיירי בעבד שיכול לקבל גט שיחרורו וא"כ הא דבעינן ראוי ליטול אינו דווקא באותו דבר. אלא כיון שהוא ראוי ליטול באופן אחר ג"כ הוי ראוי ליטול. וא"כ שיטת הירושלמי והש"ס מחולקים. דלשיט' הש"ס דילן בעשיר הוא מטעם דאי בעי הוה מפקיר נכסי' וע"כ פירש"י דמי שליקט את הפיאה באדם דעלמא איירי שאינו בעל השדה. דאי בעל השדה לא אמר ר"א זכה לו. דליכא למימר מיגו דזכי לנפשי'. דאפי' הוא עני מוזהר הוא שלא ללקט פיאה בשדהו כו'. והא דתנן (פ"ה) שיבולת של לקט שנתערב' בגדיש מעשר שיבולת א' ונותן לו. ואמר ר' אלעזר וכי האיך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו. ואמרינן עלה בירושלמי מחלפא שיטתי' דר"א תמן הוא אומר זכה לו וכאן הוא אומר כן. ומסיק דלדבריהם קאמר להו. ומשמע בהדי' דבעל השדה גופי' יכול לזכות בשביל העני. הוא דהירושלמי לשיטתי' דמ"ד בבעה"ב עשיר נחלקו הוא דהוי שליח לזכות מטעם דלא בעינן רק שיהא ראוי ליתן ולא מטעם דאי בעי מפקיר נכסי' א"כ לא קשה מזה על רש"י וכמו שביארתי ודוק:

ועדיין צריך לבאר יותר הא דקאמר מ"ט דר' לקט כו' אין טובלין מעשר עני טובל וכבר נטבל עד שהוא ברשותו של ראשון משא"כ בלקט כו' פי' דמעשר עני טובל התבואה. א"כ אם לוקח התבואה הרי הוא כמו לוקח זכות העשיר וע"כ יכול ליטול לעצמו מחמת זכותו של העשיר משא"כ בלקט כו' שהם אינם שייכים להתבואה דהא אינם טובלים התבואה וע"כ לא שייך לומר דאם לוקח התבואה לוקח כל הזכות שיש להעשיר:

ולכאורה הי' איפשר לחלק דבמעשר עני יכול לומר אתינא מכח גברא. וכמו שהעשיר היה יכול ליתן לאותו העני. ע"כ יש לו להעני זכות של אותו העשיר שלקח ממנו. והיינו דווקא במעשר עני שיש לבעלים בזה טוב' הנאה ליתן לאיזה עני שירצה. ע"כ יכול העני ליטול מכח זכותו של אותו העשיר משא"כ לקט כו' שאין לבעלים בזה טובת הנאה. וכמו דאמרינן בירושלמי (פי"א דנדרי' הלכה ג') קונם שאיני נהנה לבריות אינו יכול להפר ויכולה היא להנות בלקט כו' תני ובמעשר עני לית כאן מ"ע מעשר עני ניתן בזכי' ואלו בעזיבה פי' דמעשר עני ניתן בזכי' וע"כ יש לו בהם טובת הנאה וע"כ אסור. משא"כ בלקט שניתן בעזיבה ואין לו בהם טובת הנאה. וכמו דאיתא בנדרים (ד' פ"ד) רבא אמר כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיב בו נתינה ונתת כו'. וע"כ כיון שאין לבעלים

בזה טובת הנאה וא"כ לא יכול לומר אתינא מכח גברא ויש לו זכות של העשיר. דהא העשיר נמי אין לו בזה טובת הנאה. ולכאורה הי' אפשר לומר שהוא הטעם שאומר דלקט כו' אין טובלין. וע"כ אין לו בהם טובת הנאה ואינו יכול לומר אתינ' מכח גברא משא"כ מעשר עני טובל וע"כ יש לו בהם טובת הנאה. וע"כ יכול לומר אתינא מכח גברא דכה"ג איתא בנדרים (דף פ"ד) למ"ד ספיקו טובל קסבר אית לי' טובת הנאה. וכיון דאית לי' טובת הנאה לא מהני כו' ולמ"ד אינו קורא השם קסבר ספיקו אינו טובל. וכתב הר"ן הוא הדין לודאי אך משמעות הלשון אינו כן וא"כ מוכח דהירושלמי סובר דאפי' אם לית לי' טובת הנאה יכול לומר אתינא כו' אלא מחמת דאינו טובל ע"כ אינו יכול לומר אתינא כו']).

[**ועיין** לקמן (פ"ו דדמאי) שביארתי הא דאמר מ"ט דר' לקט כו' אין טובלין מעשר עני טובל וכבר נטבל עד שהוא ברשותו שהטעם הוא דהא דאמרינן דלוקח הזכות מן העשיר וכמו שהעשיר יכול ליתן לאותו עני כך העני יכול לזכות לעצמו זהו דווקא במה שהוא טובל. א"כ החיוב מונח על הטבל. משא"כ בלקט כו' שאינו טובל א"כ לא מונח החיוב רק על הגברא. ולכך לא אמרינן שלוקח אותו זכות וכמו שביארתי שם דהא דאמרינן אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' היינו דווקא אם החיוב מונח על החפץ ולא אם החיוב מונח על הגברא. ובזה יתיישב מה שהקשה בתשובות מהרי"ט ח"א שאלה (פ"ה) מהא דאמרינן בבכורות (ד' מ"ז) דכהן שמת והניח בן חלל בתוך שלשים יום חייב לפדות את עצמו שלא זכה האב בפדיונו ולא אמרינן אתינא מכח גברא. וכן אמרי בחולין (ד' קל"ח) תק הלוקח גז צאנו של עו"ג פטור מראשית הגז הא צאנו לגוז חייב. ואמאי לא אמרינן דיכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' כו' עיי"ש. אך לפי שיטת הירושלמי ניחא שפיר דאימתי אמרינן דלוקח הזכות של העשיר היינו דווקא אם במעשר עני שהוא טובל. וא"כ החיוב מונח על החפץ וע"כ לוקח התבואה עם הזכות שיש לו בהתבואה דכיון שמטביל א"כ החיוב הוא על הטבל משא"כ בלקט כו' שאינו מטביל. וע"כ לא יכול לומר שלוקח הזכות של העשיר. וכן לענין שיכול לומר אתינא מכח גברא היינו דווקא במה שהחיוב מונח על החפץ דהיינו בדבר שהוא מטביל משא"כ לענין פדיון הבן ולענין ראשית הגז שמונת על הגברא לא שייך לומר אתינא מכח גברא ועיין לקמן (פ"י דדמאי) שהארכתי בזה ודוק]:

פרק ב

הלכה א

קטע י

ד' ל"ג ר"ז בשם ר"א ר"מ ור' יהודא שניהם אמרו דבר א' כמה דר"מ אמר הקוצר לשחת מפסיק כן ר' יהודא אומר הקוצר לשחת מפסיק כמה דר' יהודא אומר חיוב בפאה מפסיק כן ר"מ אומר חיוב בפאה מפסיק והוא ט"ס וצ"ל כמה דר"י אומר חיוב בפא' אינו מפסיק כן ר"מ אומר חיוב בפאה אינו מפסיק. ויתבאר עפ"י מאי דאמרי' במנחות (דף ע"א) אלא ר"מ כשיטת ר"י אמרה דאמר אימתי בזמן שהתחיל עד שלא הביא שליש אבל אם התחיל משהביא שליש אסור וא"כ מדמי לה איסור קצירה קודם העומר להפסקת פאה דמה שמפסיק בפאה משום דלא הוי קצירה ע"כ מותר לקצור לפני העומר ומה שאינו מפסיק לפאה הוא משום דמיקרי קצירה. ע"כ אסור לקצור לפני העומר. וע"ז אמר ר"ז בשם ר"א ר"מ ור' יהודא אמרו דבר א' כמה דר"א אמר הקוצרלשחת מפסיק אם לא הביא שליש כן ר"י אומר הקוצר לשחת מפסיק (פי' כיון דס"ל דמותר לקצור לפני העומר א"כ סובר ר"י דמפסיק) וכמה דר"י אומר חיוב בפאה אינו, מפסיק והוא משום דסובר דאם הביא שליש אסור לקצור לפני העומר א"כ ס"ל דאינו מפסיק כן ר"מ אומר חיוב בפאה אינו מפסיק והוא משום דהוי אתחלתא דקצירה:

וע"כ נראה לי דנתחלפו השיטות בירושלמי הא דאיתא לקמן כיי דתנינן תמן א"ר יודן אימתי בזמן שהתחיל עד שלא הביא שליש. אבל אם הביא שליש אסור לקצור יקצור חייב בפיאה (צ"ל הא חייב בפיאה) ודבר שהוא חייב בפיאה אינו מפסיק והטעם הוא דכל שחייב בפאה הוא משום דהוי קצירה. וע"כ אם קצר משהביא שליש אינו מפסיק משום דהוי התחלת קצירה והא דלא קאמר דר"מ ס"ל כר"ש דאמר יקצור ויאכל אף משהביא שליש. איפשר לומר משום דר"ש קאי אקוצר לשחת ומאכיל לבהמה דאל"כ מהו הטעם דיקצור ויאכל אף משהביא שליש. אבל לר' יהודא קאמר דתלוי בהבאת שליש סובר הירושלמי דאין נ"מ דאפילו לאדם ג"כ מותר עד שלא הביא שליש. וע"כ קאמר דר"מ אמר כשיטת ר' יהודא [ודלא כהש"ס דילן דקאמר אימר דשמעת לר' יהודא לבהמה לאדם מי שמעת לי' כו']:

וע"ז אומר בירושלמי שם והא אשכחן דר"מ אומר חיוב בפיאה מפסיק כהדא דתני' אכלה גוביי קרסמוה נמלים שברתו הרוח או בהמה פטורה הכל מודים אם חרש מפסיק אם לא חרש אינו מפסיק. מני הכל מודים לאו ר"מ הדא אמרה מפני שהוא פיטור פיאה. אבל אם הוא חייב אפילו לא חרש מפסיק (פי' דמקשה על הא דקאמר דר"מ ור' יהודא

שניהם אמרו דבר אחד דאם לא הביא שליש אינו מפסיק לר"מ משום דלא הוי קצירה כיון דשרי קודם העומר אבל אם הביא שליש ע"כ אינו מפסיק משום שהוא חייב בפיאה ודבר שחייב בפיאה מפסיק):

וע"כ פריך על זה הכלל דאדרבא הוא בהיפך דפיטור פיאה אינו מפסיק וחיוב פיאה מפסיק. וכמו דאמרי' לעיל שם בירושלמי מה פליג מה דמר רב בחיוב פיאה מה דמר ר' יוחנן בפיטור פיאה (פי' דחיוב פיאה מפסיק ופיטור פיאה אינו מפסיק) וכן אמרינן בירושלמי (ר' פ"ג דפיאה) אלו תנינן מתניתין ולא תני דבית ר' הוינן אמרין לא אמרנו אלא של בין הזיתים דבר שהוא חיוב בפיאה אבל דבר שהוא פיטור פיאה אף ב"ש מודים שהוא נותן פיאה אחת על הכל כו' אלמא דסבירא ליה להירושלמי דמה שהוא פיטור פיאה אינו מפסיק אבל חיוב פיאה מפסיק וע"ז אומר והא אשכחן דר"מ אומר חיוב פיאה מפסיק (פי' דדווקא חיוב פיאה מפסיק אבל פיטור פיאה אינו מפסיק:

וע"ז אומר כהדא דתני' אכלה גוביי קרסמוה נמלים שברתו הרוח או בהמה פטורה הכל מודים אם חרש מפסיק אם לא חרש אינו מפסיק הכל מודים ר"מ היא הדא אמרה מפני שהוא פיטור פיאה אבל, אם הוא חיוב אפילו לא חרש מפסיק.

והנה מוכח דשיטת הירושלמי הוא דלא כשיטת הש"ס דילן במנחות (ד' ע"א) דאמרינן התם איתיבי' רבי אחא בר הונא לרבא אכלה חגב קרסמוה נמלים שברתו הרוח הכל מודים חרש מפסיק לא חרש אינו מפסיק. הכל מודים מאן ר"מ. אי אמרת בשלמא מתניתין בשלא הביא שליש ברייתא דחרש אין כשחרש לא כשהביא שליש. אלא אי אמרת מתניתין נמי בשהביא שליש. השתא ומה התם דקצירה אמר ר"מ לא שמה קצירה הכא לא כש"כ אלא ר"מ כשיטת ר' יהודא אמרה דאמר אימתי בזמן שהתחיל עד שלא הביא שליש אבל אם הביא שליש אסור. וא"כ לפי שיטת הש"ס דילן הטעם הוא דבעינן חרש לדברי הכל אפילו לר' מאיר הוא משום דהא דאכלה חגב דהכל מודים דחרש מפסיק לא חרש אינו מפסיק מיירי שהביא שליש:

אבל לשיטת הירושלמי משמע דסבירא ליה דהטעם דפיטור פיאה אינו מפסיק. והכא דאכלה חגב קרסמוה נמלים שברתו הרוח פטור מפיאה וכמו דתנן (ספ"ב דפיאה) שדה שקצרוה גוים קצרוה לסטים קרסמוה נמלים שברתו הרוח או בהמה פטורה. וע"כ כיון שהוא פיטור פיאה ע"כ בעינן דווקא חרש והוא משום שפיטור פיאה אינו מפסיק וע"ז אומר אכלה חגב קרסמוה נמלים שברתו הרוח הכל מודים חרש מפסיק לא חרש אינו מפסיק. וע"כ פריך דא"כ לא תלוי הפסקת פיאה בהיתר קצירה שלפני העומר דהתם פחות משליש מותר ואם הביא שליש אסור לדברי ר' יהודא משום דהוי קצירה. וא"כ

איפשר לומר בהיפך דפחות משליש לא הוי הפסקה משום שהוא פיטור פיאה דפחות משליש לא הוי קצירה ועל כן אינו מפסיק. אבל יותר משליש הוי הפסקה.
אך שצריך להבין דמפני מה יותר משליש הוי הפסקה. כיון דמיירי לאדם וליכא למימר דסובר כמו ר"ש שסובר דיקצור ויאכל אף משהביא שליש דהא התם מיירי לבהמה וכמו שביארתי לעיל:
ע"כ נראה לי דהירושלמי לטעמי' דאמרינן בירושלמי (רפ"ג דפיאה) ר' בא ר' חייא בשם ר' יוחנן אתי' דר' מאיר כשיטת ר"ע רבו כמה דר"ע אמר לח ויבש שני מינים הם כן ר"מ אומר לח ויבש שני מינים הם וכה"ג אמרינן בש"ס דילן במנחות (ד' ע"א) אלא כי אתא רב דימי אמר ר"מ כשיטת ר"ע רבו אמר אף לאדם נמי לא הוי קצירה דתנן המנמר את שדהו ושייר בו קלחים לחים. ר"ע אומר נותן פיאה לכל א' וא' וחכ"א מאחת על הכל ואמר רב יהודא אמר שמואל לא מחייב ר"ע אלא במנמר לקליות אבל במנמר לאוצר לא איני והא כי אתא רבין אמר ר' יוחנן מחייב הי' ר"ע אף במנמר לאוצר [ופי' רש"י ור"מ כשהביא שליש אית לי' דקצירה הוא כדקתני אכלה חגב כו'] סבר לה כותי' בחדא ופליג עלי' בחדא (פי' שסובר כר"ע דווקא בשלא הביא שליש אבל לא בשהביא שליש דאז הוי קצירה. עיי"ש ברש"י ותוס').
והטעם דצ"ל דסובר כותי' בחדא ופליג עלי' בחדא היינו באם הביא שליש הוא מחמת הקושי' של ר' אחא בר הונא מהא דאכלה חגב קרסמוה נמלים שברתו הרוח הכל מודים חרש מפסיק לא חרש אינו מפסיק וא"כ צריך לומר דמיירי בשהביא שליש ע"כ מודה ר"מ דבעינן דווקא חרש. אבל לשיטת הירושלמי הוא משום דהוי פיטור פיאה ופיטור פיאה אינו מפסיק ע"כ בעינן דווקא חרש:
וא"כ לא דמי להא דר' יהודא לענין שמותר לקצור לפני העומר קודם שהביא שליש דאדרבא פיטור פיאה אינו מפסיק. וע"כ אומר דאמר כשיטת ר"ע דלח ויבש שני מינים הן ומיירי ר"מ אפילו בשהביא שליש. והטעם משום דאזיל כשיטת ר"ע דכמו דר"ע אומר פיאה לכל אחד וא' הוא משום דלח ויבש שני מינים הן וע"כ ס"ל לר"מ גם כן דהקוצר לשחת מפסיק והוא משום שלח ויבש הוי שני מינים ועיין ברמב"ם (פ"ג מה' מ"ע ה' י"ב) השגת הראב"ד על הרמב"ם במה שכתב שם ומה שאמרו בגמרא ר' חייא בשם ר' יוחנן אתי' דר"מ כשיטת ר"ע דאמר לח ויבש שני מינים הן. ר"מ אומר כו' ולא ידעינן הא דרבי מאיר היכן הוא כו' וי"א דר"מ דפליג בקוצר לשחת שהוא מפסיק אעפ"י שלא חרש ומדמי מילתא למילתא עכ"ל. ולפי מה שביארתי מוכח מזה הירושלמי דס"ל כר"ע דלח ויבש שני מינים הן]:

והא דאמרינן בירושלמי ר' זעירא בעי כמה דר' יהודא אומר התחיל עד שלא הביא שליש ואפילו הביא שליש פטור מן הלקט ובהגהות הגר"א מגיה ואפילו הביא שליש מותר (פי' שמותר לקצור לפני העומר כן רמ"א התחיל עד שלא הביא שליש ואפי' הביא שליש פטור מן הלקט. פי' אם פטור מן הלקט אם התחיל עד שלא הבי שליש ואפילו משהביא שליש נמי. אלמא דהא דאמר ר' מאיר קוצר לשחת מפסיק מיירי בשלא הביא שליש הוא משום דר' זירא לטעמי' דאמרינן לעיל ר' זירא בשם ר"א ר"מ ור"י שניהם אמרו דבר א' כו'א"כ לדברי ר' זירא הא דאמר ר"מ הקוצר לשחת מפסיק היינו בשלא הביא שליש ע"כ בעי לה ר' זעירא לדברי ר"מ אם התחיל עד שלא הביא שליש אם פטור מן הלקט כו' אפי' אח"כ:

פרק ג

הלכה ה

קטע ב

מתניתין (ל"ה) המוכר קלחי אילן בתוך שדהו כו' אמר ר' יהודא אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר שדהו הוא נותן פאה לכל עד כדון כשהתחיל לקצור אפילו כשלא התחיל נשמעינה מן הדא לקח גז צאנו של חבירו אם שייר המוכר המוכר חייב ואם לאו הלוקח חייב ר' ירמי' בשם ר' יוחנן דר' יהודא היא שני' היא תמן בין שהתחיל לגזוז צאנו בין שלא התחיל לגזוז וכא לא שני' לי' בין שהתחיל לקצור בין שלא התחיל לקצור:

והנה כבר הבאתי בספרי נ"י מה שפירשו המפרשים מהרא"פ ומהר"ש דשני' היא תמן בין שהתחיל לגזוז בין שלא התחיל שהרי לא כתוב בגווזכם דנימא שאין החיוב בא אלא לאחר שכבר התחיל והכי נמי לא שני לן ותמיהני עליהם דאמאי לא פירשו כמו דאמרינן בחולין (ד' קל"ח) הלוקח גז צאנו של חבירו אם שייר המוכר חייב לא שייר הלוקח חייב מאן תנא דהיכא דאיכא שיורא גבי מוכר בתר מוכר אזלינן. אמר רב חסדא ר' יהודא היא דתנן המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פיאה לכל א' וא' אמר רבי יהודא אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר בעל השדה נותן פיאה על הכל. אמר ליה רבא והא מר הוא דאמר והוא שהתחיל בעל השדה לקצור. וכ"ת הכי נמי והוא שהתחיל לגזוז בשלמא התם ובקוצרכם את קציר ארצכם כתיב מעידנא דאתחיל לקצור מחייב בכולה שדה. אלא הכא מעידנא דאתחיל למיגז לא מחייב בכולי' עדרי'. וע"ז אומר עד כדון כשהתחיל לקצור אפילו כשלא התחיל ע"ז אומר נשמעינה מן הדא לקח גז צאנו של

חבירו כו' שני' היא תמן בין שהתחיל לגזוז בין שלא התחיל לגזוז דהא מעידנא דהתחיל לגזוז לא מחייב בכולי' גיזה וכא לא שני' לי' בין שהתחיל לקצור בין שלא התחיל לקצור:

פרק ד

הלכה ב

קטע ז

אמר ר' יוחנן זו בגיטין משא"כ במתנה פי' דקאי אמתניתין דגיטין (ד' ע"ח) הי' עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת דהיינו בד' אמות שלה כמו דאמרינן בגיטין (שם). וע"ז אמר ר' יוחנן זו בגיטין משא"כ במתנה וכמו דאמרינן בגיטין (שם) לגיטין אמרו ולא לדבר אחר רובה דר' יוחנן מה אם מציאה שאין זוכה בה מדעת אחרת ד"א זוכות לו מתנה שזוכה בה מדעת אחרת לא כש"כ [והוא ט"ס וצ"ל רובה דר"ל ומה אם מציאה שאינו זוכה בה מדעת אחרת] ואיפשר לומר בפשיטות דמציאה אינו זוכה בה מדעת אחרת דהיינו שאין אחר מזכה לו זוכה בד"א. מתנה שזוכה בה מדעת אחרת שאחר מזכה לו בודאי זוכה בד' אמות. ופליג ר"ל על ר' יוחנן וכמו דמסיק בירושלמי שם כל אילין התותבתא דהוה ר"ז מותיב קומי ר' יסא ר"ל מותיב קומי ר' יוחנן. אך אעפ"כ אי איפשר לומר כן דכמו דאמרינן רובה דר"ל והוא ט"ס וצ"ל רובה דר' יוחנן מה מתנה שאינו זוכה בה מד"א זוכה בה מדעת אחרת מציאה שהוא זוכה בה מתוך ד"א לא כש"כ שזוכה בה מדעת אחרת אלמא דהפי' הוא לענין דינא אם זוכה בה מדעת אחרת. והוא כמו דפליגי לקמן בירושלמי ר' יוחנן ורשב"ל ר' יוחנן אמר אדם זוכה לחבירו במציאה וריש לקיש אמר אין אדם זוכה לחבירו במציאה:

וע"ז אומר רובה דר"ל מה אם מציאה שאין זוכה בה מדעת אחרת שאם א' מגביה לחבירו מציאה אינו זוכה [לר"ל דס"ל המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו]. אעפ"כ ד"א זוכות לו דר"ל ס"ל לעיל דד' אמות של אדם קונות לו במציאה מתנה שזוכה בה מדעת אחרת שאם א' מקבל מתנה בשביל חבירו הוא זוכה לא כש"כ שד' אמות זוכות לו:

רובה דר"ל (הוא ט"ס וצ"ל) רובה דר' יוחנן מה מתנה שאינו זוכה בה מד"א פי' דר' יוחנן מוכיח בהיפוך לטעמי' דס"ל דבמתנה אינו זוכה בד' אמות כמו דאמר זו בגיטין משא"כ במתנה אעפ"כ זוכה בה מדעת אחרת פי' שאם מקבל מתנה בעד חבירו הרי חבירו זוכה מציאה שהוא זוכה בה מד"א (שבזה כ"ע מודו דבמציאה תקנו ד' אמות כי היכי דלא ליתי לאנצויי) לא כש"כ פי' שזוכה בה מדעת אחרת דהיינו המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. וא"כ ר"ל סובר בפשיטות הדין דהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ובמתנה

קונה וא"כ מוכיח דמה במציאה שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו אפ"ה זוכה בד"א מכש"כ במתנה דאדם זוכה לחבירו במתנה לא כש"כ שד"א זוכות לו ור' יוחנן סובר בפשיטות דבמתנה אין ד' אמות זוכות לו. וע"כ מוכיח להיפוך דמה במתנה שאין ד' אמות זוכות לו. אעפ"כ אדם זוכה לחבירו במתנה. מציאה שד' אמות זוכות לו (דבזה כ"ע מודו) מכש"כ דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וע"כ סובר לקמן דאדם זוכה לחבירו במציאה וע"כ אומר רובה דר"ל כו' ורובה דר' יוחנן ודוק:

אך דלכאורה קשה דא"כ משמע דמודה ר' יוחנן דד' אמות קונה במציאה ובירושלמי (פ"ק דב"מ ה"ה) ר"ל אמר אבא כהן ברדלא אדם זוכה במציאה בתוך ד' אמות שלו ר' יוחנן אמר והוא שתפול לתוך ידו א"כ משמע דר"י פליג אר"ל דאמר אדם זוכה לחבירו בתוך ד' אמות שלו

ע"כ נראה לי דלכאורה ג"כ קשה אהא דאמרינן הכא בירו' רשב"ל משו' אבא כהן ברדלא אדם זוכה לחבירו במציאה מ"ט והנה בעניי הכינותי כו' וכתב המפרש דנראה דט"ס דהא לקמן אמתניתין דמי שליקט את הפיאה ואמר ה"ז לפלוני עני פליגי בהדיא ר"י ור"ל וס"ל דאין אדם זוכה לחבירו במציאה וע"כ גורס ד"א של אדם זוכות לו במציאה:

ולי נראה דה"ג אדם זוכה לחבירו ובמציאה (וכן הוא בהגהות הגר"א) פי' דאדם זוכה לחבירו במתנה בד' אמות ובמציאה ג"כ ד' אמות קונות דהיינו לעצמו. ותרתי מילי אמר ר"ל דאדם זוכה לחבירו בד' אמות שאם נתנו בתוך ד' אמות של חבירו קנה דר"ל לטעמי' דס"ל דד' אמות קונות במתנה ג"כ ובמציאה פי' דבמציאה ג"כ ד' אמות קונות והשתא ניחא דהא דר"י פליג בירושלמי (פ"ק דב"מ ה"ה) כמו דאמרינן שם ר' יוחנן אמר והוא שתפול לתוך ידו זה קאי אמתנה דר"י לטעמי' דס"ל דזו בגיטין משא"כ במתנה. וע"כ אומר ר' יוחנן אמר והוא שתפול בתוך ידו וקאי אמתנה דבמתנה אין ד' אמות קונות אבל במציאה ודאי דסובר ר' יוחנן דקונה ד' אמות וכמו דאמרינן בפ"ק דב"מ (ד"י דתקנו רבנן דלא ליתי לאנצויי אלא דפליגי במתנה. והשתא ניחא שפיר הא דהכא וכן בפ"ק דב"מ בירושלמי ודוק:

הלכה ד

קטע ג

ירושלמי שם ישראל ועו"ג שהיו שותפין בקמה חלקו של ישראל חייב ושל עו"ג פטור ר' בשם ר' ירמי' במחלוקת (פי' המפרש מהרא"פ במחלוקת נראה דזה קאי אמתניתין דבתרי' הקדיש קמה ופדה פטורה ובמחלוקת שנוי' ורבנן היא ונדפס כאן בטעות ואיפשר לומר דאין זה טעות והפי' הוא במחלוקת שנוי' אהא דקאמר ישראל ועו"ג שהיו שותפין

בקמה חלקו של ישראל חייב ושל עו"ג פטור דזה תלוי במחלוקת דרבי ורשב"ג וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ו דדמאי) תני ישראל ועו"ג שקנו שדה בסורי' הרי הוא טבל ומעשר מעורבין זה בזה דברי רבי רשב"ג אומר חלקו של ישראל חייב ושל עו"ג פטור. והוא משום דרבי סובר דאין ברירה ורשב"ג סובר דיש ברירה. וע"ז אומר דהא דתני ישראל ועו"ג שהיו שותפין בקמה חלקו של ישראל חייב ושל עו"ג פטור הוא במחלוקת של רבי ורשב"ג דאתי כרשב"ג דס"ל דיש ברירה אבל לרבי דסובר דאין ברירה וס"ל דטבל וחולין מעורבים זה בזה וא"כ איך אמרינן דחלקו של ישראל חייב ושל עו"ג פטו' וע"ש. (א"ר יונה ר' יוסי בשם ר' יוחנן מה פליגין כשחלקו שדה בקמת' אבל אם חלקו עומרין אף רשב"ג מודה שכל קלח וקלח של שותפות הוא כו') ועי' בירושלמי ספ"ה דדמאי דאומר שהלכה דיש קנין לעו"ג להפקיע כו'. ודוק:

הלכה ה

קטע ב

מתניתין הקדיש קמה ופדה קמה חייב הקדיש עומרין ופדה עומרין חייב. הקדיש קמה ופדה עומרין פטורה שבשעת חובתה הי' פטורה. כיוצא בה המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן חייבין. משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגיזבר ופדאן פטורים שבשעת חובתן הי' פטורים כו'. ולמה תנינן תרי זימנין. (פי' דבפ"ג דחלה תנן נמי הקדישה עיסתה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר ואח"כ פדאה פטורה שבשעת חובתה הי' פטורה כיוצא בו המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן חייבי' כו' ולמה תנינן תרי זימנין) ר' יונה ר' חייא ריב"ל בשם בר פדי' אחת למירוח ואחת לשליש ר' יוסי אמר ר' בא וחברי' חברי' אמרו אחת למירוח ואחת לשליש (פי' דהכא קמ"ל דכשהביאו שליש ביד הגיזבר פטורין והתם קמ"ל בשמירתן הגיזבר אע"ג שהביאו שליש ביד הדיוט אלא שמירתן הגיזבר פטורין) ר' בא מפרש בחלה למירוח ובפיאה לשליש. מתניתין דר"ע הוא דר"ע אמר אחר שליש הראשון את מהלך דאתפלגון שדה שהביאה שליש לפני עו"ג ולקחה ממנו ישראל ר"ע אומר התוספת פטור וחכ"א התוספת חייב מאי כדון תפתר כר"ע במירוח וכדברי הכל בקוצר מיד. (ט"ס וכצ"ל) תפתר או כר"ע במחלוקת. או כד"ה בקוצר מיד וכן הוא בירושלמי פ"ג דחלה פי' אם במחלוקת אתי כר"ע דאמר אחר שליש הראשון את מהלך. וע"כ אפי' נתגדל אח"כ ביד הדיוט פטור כיון ששליש הראשון היה ביד הקדש או כד"ה בקוצר מיד. ופי' דאיפשר לומר אפילו כחכמים ומיירי שקצר מיד ולא נתגדל אח"כ ביד הדיוט ע"כ פטורים אפי' לחכמים נמי):

והנה צריך לבאר הטעם שר' בא מפרש בחלה למירוח ובפיאה לשליש. ולכאורה איפשר לבאר בפשיטות והוא משום דבחלה תנן כיוצא בו המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות וא"כ בודאי מיירי במירוח וע"כ הוי כיוצא בו דבתבואה הוי הגמר המירוח ובחלה הגילגול וכמו שמירוח הוי גמר לענין מעשרות כן גילגול הוי גמר לענין העיסה שחייבת בחלה. וע"כ אי איפשר לפרש בשליש דהא כה"ג ליתא בחלה דאימתי אמרינן דאם היה בשעת הבאת שליש ביד גיזבר שפטור מן המעשרות הני מילי דווקא לענין מעשר דאמרינן שבתבואה וזיתים אזלינן בתר שליש. וא"כ השליש הוא גמר לענין מעשרות וע"כ כיון שהי' ביד הקדש פטור משא"כ לענין חלה תנן בפ"ג דחלה אלו חייבין בחלה ופטורות מן המעשרות כו' ותבואה שלא הביאה שליש וא"כ חייב בחלה אף שלא הביא שליש וא"כ לא שייך שליש לענין חלה וא"כ איך אומר כיוצא בו לענין מעשרות וא"כ ודאי מיירי בחלה לענין מירוח. וע"כ אומר שר' בא מפרש בחלה למירוח ובפיאה לשליש:

[**אך** מהירושלמי לא משמע הכי דאמרינן בירושלמי (פ"ג דמעשרות) א"ל מודין לחכמים (צ"ל מודה ר"ע לחכמים בחנט והשרשה ופי' המפרש מודה ר"ע לרבנן בחנט ושרשה פי' באילן דאזלינן בתר חנטה ובקטניות דאזלינן בתר השרשה. אעפ"י שחנט והשריש ברשות עו"ג כיון שעיקר בישולן וגמר ברשות ישראל חייב ולא פליגי אלא בהבאת שליש וא"כ משמע קצת דאין הטעם של שליש משום דעונת המעשרות הוא בתבואה וזיתים מהבאת שליש [ויש לדחותן]]:

ועוד דאמרינן התם אמר ר"י הפקיר והקדיש בסורי' (צ"ל וסורי') מחלוק' ר"ע ורבנן (פי' אם שליש הראשון היה הפקר או הקדש או ביד עו"ג בסורי' דבא"י אמרינן דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר. רק בסורי' יש קנין לעו"ג להפקיע מיד מעשר כמו דאמרינן בגיטין (ד' מ"ז) ובזה הוא מחלוקת ר' עקיבא ורבנן דלר"ע אחר שליש הראשון את מהלך. ועל כן פטור אף התוספת. וחכמים מחייבי בתוספת.

ואמרינן שם אח"כ ואף בחלה כן מחלוקת ר"ע ורבנן פי' אם פליגי בחלה ג"כ כמו במעשרות ולפי מה שביארתי איפשר לומר שזה היה השאלה אם בחלה נמי אמר ר"ע דאחר שליש הראשון את מהלך כיון דבחלה חייב אף בפחות משליש ג"כ:

וע"ז אומר מה את בעי מר"ע דר"ע אמר פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה. אין יסבור ר"ע כר"א יאות את מקשי פי' שאומר דאיך איפשר לומר דפליגי בזה ר"ע ורבנן דלר"ע פטור אם יגדל ביד עו"ג שליש הראשון משום דיש קנין לעו"ג בסורי' להפקיע מיד מעשר. דהא ר"ע מחייב בפירות ח"ל שנכנסו לארץ. וא"כ אפי' גדלו בח"ל נמי חייב

אם נכנסו לארץ. וא"כ אפי' לר"ע חייב אם גדל שליש הראשון ביד עו"ג ואח"כ נתגדל ביד ישראל דלא גרע מפירות ח"ל שנכנסו לארץ דחייב בחלה. וע"ז אומר אין יסבור ר"ע כר"א יאות את מקשי (פי' אם הי' סובר ר"ע כר"א דפירות ח"ל שנכנסו לארץ פטור מן החלה היה ניחא האיבעי' שלו אי פליג בחלה ג"כ) וא"כ מוכח מהירושלמי דמיבעי ליה אי אפי' בחלה אזלינן ג"כ בתר שליש. וא"כ אמאי קאמר דר' בא מפרש בחלה למירוח ובפיאה לשליש. ודוחק לומר שהפי' הוא אין יסבור כר"א היינו בפלוגתא אחר ג"כ דתנן ר"א אומר תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה דהא הירושלמי לא הביא הך דר' אלייעזר ועוד איפשר דהגירסא היא ר' אלעזר ודוק:

ע"כ נראה לי דהירושלמי סובר דבחלה לא מיפטר אם היה שליש הראשון ביד הקדש ורק במעשרות פטור וכמו דתנן פ"ק דחלה שהפקר פטור במעשרות וחייב בחלה אע"ג דהפקר פטור אפי' זכה בו קודם מירוח וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ק דמעשרו') וכן כתבו התו' בב"מ (ד' כ"א) אפ"ה חייב בחלה וכן בחל' אינו פטור אפי' היה שליש ביד הקדש או הפקר. ובזה יהי' מתבאר הירושלמי שאומר ואף בחלה כן מחלוקת ר"ע ורבנן וכמו שביארתי דהאיבעי' הוא מפני שחלה חייבת אפי' בפחות משליש. וע"ז השיב לו דליכא למימר דפליגי ר"ע וחכמים בחלה. ולכאורה איפשר לומר דאף דלא פליגי בסורי' לענין אם נתגדל ביד עו"ג אע"פ כן איפשר לומר דפליגי לענין הפקר והקדש. אלא ודאי דאף בהפקר והקדש כיון שבאו אח"כ לידי הדיוט קודם גילגול חייב בחלה ובפרט לר"ע שסובר בפירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבים בחלה]. א"כ בהפקר והקדש נמי אם באו להדיוט קודם גילגול חייב בחל' ועי' בפ"ק דחלה.

ובזה יתבאר הירושלמי שם ר' בון בר חייא בעי קומי ר"ש זרעו בעציץ שאינו נקוב א"ל עכשיו נקב. פי' דמיבעי לי' אם זרעו בעציץ שאינו נקוב ואח"כ נקב. אם פליגי בזה ר"ע ורבנן. אי אזלינן בתר שליש הראשון וא"ל עכשיו נקב ואיפשר לומר שהשיב לו דרבנן לא פליגי בזה על ר"ע וכ"ע מודו דאזלינן בתר שליש הראשון של עציץ שאינו נקוב (וכן משמע קצת ברמב"ם (פ"ה דתרומות ה' ט"ו) וע"ש בכ"מ שכתב דאף דלא אפשיטא במנחות (ד' ע') אעפ"כ סמך על הירושלמי דאזלינן בתר שליש הראשון]. וע"כ איפשר דאפי' רבנן נמי מודו בזה. וכמו דאמרינן התם עולא בר ישמעאל בשם ר"א אף חכמים לא חייבו בתוס' אלא לשעבר שאם היה שני שני עני עני. וא"כ בעציץ שאינו נקוב כיון שהיה תחילת גידולו בעציץ שאינו נקוב על כן אף רבנן מודו בזה:

ולפי מה שביארתי איפשר לומר דשייך למה דאמר בתחילה ואף בחלה כן. אם פליגי בה ר"ע ורבנן. וע"ז אומר מה את בעי מר"ע דר"ע אמר פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייב

בחלה וכמו שביארתי דלפי"ז ליכא נ"מ בחלה בין בהקדש בין בהפקר בין בסורי'. וע"ז בעי ר' בון בר חייא קומי דר"ש אי פליגי בזרעו בעציץ שאינו נקוב ואח"כ נקב במעשרות ולפי"ז איפשר לומר דפליגי לענין חלה ג"כ. דבחלה בזרעו תחילה בעציץ שאינו נקוב פטור מן החלה כמו דאיתאבירושלמי (רפ"ג דחלה) לא היה הספינה גוששת מעשרותיו מהלכה ע"ש במפרש שמפרש לענין חלה ג"כ דפטור בעציץ שאינו נקוב. וא"כ יהיה תלוי בפלוגתא דר"ע ורבנן לענין אם נתגדל שליש בעציץ שאינו נקוב ואח"כ נקב וע"ז השיב לו דעכשיו נקב ולא פליגי בה ר"ע וחכמים:

וא"כ לפי מה שביארתי דבחלה אינו תלוי בשליש וע"כ אמרינן בירושלמי דר' בא מפרש בחלה למירוח. וע"כ ניחא מה דתנן שם כיוצא בו המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות דבמעשרות הגמר הוא מרוח ובחלה הוי גילגול. משא"כ שליש שהיה בהקדש לא מיפטר בחלה. ובפיאה לשליש. וע"כ ניחא כיוצא בו המקדיש פירותיו דבשניהם תלוי בשליש וע"כ מפרש דבחלה למירוח ובפאה לשליש. ועי' ברמב"ם פ"ב מה' מ"ע הקוצר כו' ועדיין לא הביא שליש ה"ז פטורה:

הלכה ו

קטע ט

ר' ירמיה ר' חזקיה בשם ר' יוחנן כמ"ד יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות. ברם כמ"ד אין קנין לעו"ג לפוטרו מן המעשרות אפי' הפקירו חייב (פי' הא דתנן במתני' הלקט והשכחה והפיאה של עו"ג חייב במעשר אלא א"כ הפקיר אתיא כמ"ד יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות. וע"כ הלקט כו' של עו"ג חייב במעשרות מדרבנן. אלא א"כ הפקיר דאז פטור מדרבנן ג"כ. ברם כמ"ד אין קנין לעו"ג לפוטרו מן המעשרות אפילו הפקירו חייב. דהא כיון דאין קנין לא מהני ההפקר שלו) ר' יוסי בשם ר' יוחנן כמ"ד אין קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות ברם כמ"ד יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות קל הקילו חכמים בליקוטי' פי' למ"ד יש קנין לעו"ג בא"י פטור לגמרי אפי' מדרבנן בלקט כו' משום שקל הקילו חכמים בליקוטין. וע"כ אתי' מתניתין דווק' כמ"ד אין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר:

קטע י

רבי אלעזר שאל ואין לו קנין נכסים לא על הדא איתאמרת אלא על הדא ר' חזקי' ר' ירמי' בשם ר"י כמ"ד יש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר ברם כמ"ד אין קנין לעו"ג לפוטרו מן המעשרות (פי' אפי' הפקירו חייב) עלי' שאל ר"א ואין לו קנין נכסים. ופי' אפי' למ"ד אין קנין לעו"ג בא"י היינו קנין הגוף לענין לפוטרו מן המעשרות אבל מ"מ יש לו קנין

נכסים דהיינו קנין פירות). א"כ ניחא מה דקאמר אלא א"כ הפקירו. דכיון דיש לו קנין נכסים יכול להפקיר. ודע דהפ"מ (בפ"ד דגיטין ה' ט') שגה בזה מאוד דאמרינן התם ר' זעירא קומי ר' אבהו בשם ר' אלעזר אע"ג דר' מאיר אמר אין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מן המעשרות מודה שיש לו בה קנין נכסים. מהו קנין נכסים. אמר ר' אבא אכילת פירות. והתנן הלוקח מביא ביכורים מפני תיקון העולם. ויביא ביכורים דבר תורה. ופי' הפ"מ דהא דקאמר יש לו קנין נכסים היינו לענין מירוח דמירוח העו"ג פוטר גם פירש דהא דקא פריך ויביא ביכורים ד"ת הוא ענין בפני עצמו. וטעה בזה מאוד דהכי פירושא דהירושלמי ר"ז קומי ר"א בשם ר' אלעזר אע"ג דר"מ אמר אין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מן המעשרות מודה שיש נו בה קנין נכסים (פי' קנין פירות) כמו דמוכח מירושלמי דהכא. וע"ז אומר מהו קנין נכסים אכילת פירות. וע"ז אומר והתנינן (צ"ל דתנינן) הלוקח מביא ביכורים מפני תיקון העולם. ויביא ביכורים דבר תורה (פי' דאי אמרינן דאין נו אפי' קנין פירות א"כ עדיין ברשות הישראל קיימת. וא"כ איך תני הלוקח מביא ביכורים מפני תיקון העולם. הא הישראל צריך להביא ביכורים מד"ת כיון שאין קנין העו"ג קנין כלל. אלא ודאי דאין לו קנין הגוף להפקיע מן המעשרות אבל אפ"ה יש לו קנין פירות וע"כ כיון שמכרו א"צ להביא רק מפני תיקון העולם):

עוד שם בירושלמי ר' חנינא בשם פנחס אף על הקדמייתא על דר' יוסי שאל דר"י אמר בשם ר' יוחנן כמ"ד אין קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות. ברם כמ"ד יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות עלי' שאל ר"א ואין לו קנין נכסים. פי' דר"ח בשם ר' פנחס אומר אף על הקדמייתא על דר"י שאל כו' (פי' דהא דהקשה ר"א ואין לו קנין נכסים קאי על הא דסמוך לי' דהיינו על דר' יוסי שפי' דמתניתין אתי' כמ"ד אין קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות ברם כמ"ד יש קנין כו' פטור אפי' לא הפקירו דקל הוא שהקילו חכמים בליקוטין). וע"ז שאל ר"א ואין לו קנין נכסים ופי' המהרא"פ דכיון שיש לו קנין נכסים דהיינו קנין פירות פטור אפי' לא הפקיר ג"כ:

וצריך להבין דכיון שבאמת אין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר. א"כ אמאי פטור הלקט כו' ממעשר כיון דלא הפקירו וכי מפני שיש לו קנין פירות יפטרו הלוקטים:

ע"כ נראה לי לבאר עפ"י מה שביארתי בספרי נ"י (סי' י"ז) על הירושלמי (פ"ה דדמאי) ר' יונה בשם ריב"ל הלוקח פירות תלושין מן העו"ג מפריש תרומה ות"מ מהלכה ונותנם לשבט ונוטל דמים מן השבט. והלוקח פירות מחוברים מן העו"ג מפריש תרומה ותרומת מעשר מהלכה ונותנם לשבט ואינו נוטל דמים מן השבט ע"כ. והמפרש פירש שם בדוחק וצריך להבין מהו החילוק בין מחוברין לתלושין:

וביארתי שם עפ"י מאי דאמרינן בפ"ק דבכורות (ד' י"א) אמר ר"ח הלוקח טבלים ממורחין כו' מעשרן והן שלו כו' אלא דמרחינהו ישראל ברשות כו' והן שלו דא"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי'. ועיי"ש במה שפירשו התוס' וכתבו דנראה לפרש דמרחינהו ישראל כו' אחר שלקחו הישראל והכי קאמר הלוקח טבלים והם עכשיו ממורחין. ולכאורה קשה לפי' התוס' דלמאי קאמר דמרחינהו והא ודאי לא מתחייב קודם מירוח. ונ"ל דהא דאמרינן אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' היינו כשחל החיוב. אבל אם עדיין לא חל לא שייך לומר אתינא מכח גברא דהיינו שלקח עם אותו הזכות כיון שעדיין לא חל החיוב. וכה"ג אמרינן בבכורות (ד' מ"ז) כהן שמת בתוך שלשים יום והניח בן חלל חייב הבן לפדות את עצמו שלא זכה האב בפדיונו. לאחר שלשים יום אין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה האב בפדיונו. אלמא כל היכא שלא התחיל החיוב לא אמרינן אתינא מכח גברא כו'. אבל אם התחיל החיוב ונפטר ע"ז אומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי'.

ואע"ג דאמרינן בירושלמי (פ"י דיבמות ה' א') אמר ר' הילא ר"ש בן יוסינא בשם ר' הושעי' כהן שבא על הגרושה והוליד בן ומת האב בתוך שלשים יום חייב לפדות את עצמו לאחר שלשים יום חזקה שפדאו אביו. וא"כ למה צריך טעמא דחזקה שכבר פדאו אביו (והוא כמו דאמרינן בבכורות (ד' מ"ט) לאחר שלשים יום בחזקת שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה) ואמאי לא אמר הירושלמי הטעם שכבר זכה האב בפדיונו וא"כ אפי' נתברר שלא פדאו אביו נמי א"צ ליתן. אך איפשר לומר כמו שביארתי בספרי נ"י (סי' ז') דהא דאמרי' אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' היינו דווקא אם הדבר ההוא מסויים. כגון טבלים ממורחין שנפלו לו מבית אבי אמו כהן שירש אותו הזכות כמו דאמרינן בבכורות (ד' י"א) ישראל שהיו לו טבלים ממורחין שנפלו לו מבית אבי אמו כהן כו' ואי אשמועינן הכא דאיפשר לעשורי מיני' ובי' דהא מנח אבל התם כיון דשה מעלמא בעי אתויי ומפריש וקאי כו' וע"כ אמרינן דירש אותו הזכות. וכן אמרינן בירושלמי (ספ"ב דקדושין) בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן. אבל בדבר שאינו מסויים כגון כהן שמת והניח בן חלל דהמעות שמפריש אח"כ לא הי' מסויימין תחילה. ע"כ איפשר דס"ל להירושלמי שאינו יורש אותו זכות וכמו דאמרי' בירושלמי (פ"ו דתרומות) לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה (פי' בת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נשאת לכהן דאמרינן התם משלמת קרן וחומש לעצמה וע"כ מיבעי לי' אם לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה) איתא חמי אלו הי' לה כמה מעשרות אינה שלה. ומשני תמן מעשרות מסויימין תרומה אינה מסויימת מה דמי לה פטרי חמורים:

ונראה לי שהוא כמו דאמרינן בבכורות (ד' י"א) גבי ישראל שהי' לו עשרה פטרי חמורים שנפלו לו מבית אבי אמו כהן. וכן ישראל שהי' לו טבלים ממורחין שנפלו לו מבית אבי אמו כהן. וקאמר התם ואי אשמועינן הכא דאיפשר לעשורי מיני ובי' דהא מנח אבל התם כיון דשה מעלמא בעי אתויי ומפריש וקאי אימא לא צריכא (פי' משום דהתם במעשרות המעשרות הם בתוך התבואה שירש. ע"כ יש לומר שירש אותו זכות. משא"כ בפ"ח דמעלמא מפריש השה א"כ לא שייך לומר שזוכה באותו השה):

וע"ז אומר הירושלמי תמן מעשרות מסויימין. וע"כ איפשר לומר שזכתה לעצמה משא"כ בתשלומי תרומה אם אכלה דמפרשת חולין מתוקנים והם נעשים תרומה ע"כ אי איפשר לומר שזכתה לעצמה. וע"כ איפשר לומר דהירושלמי דקאמר (בפ"י דיבמות ה' א') כהן שבא על הגרושה והוליד בן ומת האב בתוך שלשים יום חייב לפדות את עצמו לאחר שלשים יום חזקה שפדאו אביו. ולא קאמר הטעם דא"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי'. משום דהתם המעות לא הי' תחילה מסויימין דאפי' אם מפריש עדיין חייב באחריותו כמו דאמרינן בבכורות (ד' נ"א). וע"כ לא ס"ל הירושלמי דיוכל לומר אתינא מכח גברא כו'. אבל בטבל שהתרומות ומעשרות בתוכו ע"כ יוכל לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי':

ובזה יתבאר הירושלמי (פ"ה דדמאי) ר' יונה בשם ריב"ל הלוקח פירות תלושין מן העו"ג מפריש תרומה ות"מ מהלכה ונותנם לשבט ונוטל דמים מן השבט והלוקח פירות מחוברין כו' מפריש תרומה ותרומת מעשר מהלכה ונותנם לשבט ואינו נוטל דמים מן השבט. דהטעם דמחוברין לא חל עליהם עדיין החיוב ע"כ לא שייך לומר אתינא מכח גברא כו' וע"כ נותנם לשבט ואינו נוטל דמים מן השבט. אבל בפירות תלושין שחל עליהם החיוב כו' ע"כ אעפ"י שצריך להפריש תרומה מחמת שאין קנין כו'. אפ"ה לענין ממון נוטל דמים משום דאמר אתינא מכח גברא. [ואעפ"י שכל זמן שהם ביד עו"ג פטורים מן התרומה. אעפ"כ כיון שבאים ליד ישראל ומיד שבאו לישראל מחוייבים לא שייך לומר אתינא כו' רק שבירושלמי מחלק בין מחוברין לתלושין. והש"ס דילן ס"ל דאפי' בתלושין בעינן שיהא דווקא אחר מירוח דאז הוי התחלת החיוב של תרומה. והירושלמי ס"ל כמ"ש התוס' דאפי' קודם מירוח רק שהם תלושים הוי כמו שחל עליהם החיוב דהא יכול לתרום. וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ק דחלה) מה בין גדיש שנדמע לעיסה שנדמעת גדיש שנדמע עד שלא נדמע עבר והפריש ממנו תרומה אינה תרומה (פי' בתמיה) עיסה שנדמעת עד שלא נדמע עבר והפריש ממנו חלה אינה חלה. דתנינן תמן המפריש חלה קמח אינה חלה וגזל ביד כהן. וכמו שכתבו התוס' בקדושין (ד' ס"ב)

דבדיעבד אם תרמן קודם מירוח הוי תרומה. וע"כ כיון שנתלשו חל עליהם החיוב לענין שיכול לומר לו אתינא כו'].

ובזה יתבאר הירושלמי דהכא. ר' חנינא בשם ר' פנחס אף על הקדמייתא על דר' יוסי שאל דר"י אמר בשם ר' יוחנן כמ"ד אין קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות ברם כמ"ד יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות עלי' שאל ר"א ואין לו קנין נכסים (פי' דבאמת מקשה ר"א על הא דר' יוסי) אך הקושי' הוא על הקדמייתא (פי' הדין הראשון דהלקט כו' חייב במעשר). דתחילה הי' הקושי' על סיפא דמתניתין דתנן אלא א"כ הפקיר. דאפי' אין קנין לעו"ג בא"י יש לו קנין נכסים ויכול להפקיר. וע"ז אומר דעל ר' יוסי מקשה על הקדמייתא שאומר דהלקט חייב במעשר. וע"ז מקשה דמדתנן דחייב במעשר משמע דחייב להפריש וליתן לכהן וע"ז מקשה על הקדמייתא דמפני מה מחוייב ליתן לכהן הא יכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי אך לכאורה יש לומר דלא דמי דהא דאמרינן דאם לקח מהעו"ג יכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי'. היינו דווקא בלקח אבל לא בלקט כו' שהוא לוקח מעצמו. וכן ביארתי בס' א"ה (דרוש י"ז) על הא דאמרינן בגיטין (ד' מ"ג) חצי' שפחה וחצי' ב"ח שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון כו' גמרי קידושי ראשון והקשו התו' והא דאמרינן בפ"ק דקדושין בהמה של שני שותפין הקדיש חצי' וחזר ולקחה והקדיש חצי' הא לא הקדישה לא גמרי. ועיי"ש בתוס' שנדחקו בזה:

וכתבתי שם לתרץ דהטעם הוא כמו שביארתי בארוכה על הירושלמי (רפ"ג דקדושין) ר' אבהו בשם ר' יוחנן ה"ז עולה לאחר לשים יום ומכרה בתוך שלשים יום ה"ז מכורה הקדישה הקדש. חזר ולקחה בתוך שלשים יום חל עלה הקדש עולה. לא דמי עולה לאשה מה דמי אשה לעולה. אמר ר' חייא בר אבא תיפתר שמת השני והי' לו אח מכיון שהיא זקוקה ליבם לא חל עלה קידושי ראשון. מה דמי עולה לאשה אמר ר' מתנא תיפתר שהקדיש לבעלת מום קבוע. והנה צריך להבין דמ"ט לא דמי עולה לאשה והפ"מ פירש בדוחק. וביארתי שם בתחילה הירושלמי דלא דמי עולה לאשה דאע"ג דבאשה אמרינן התם דאם קידשה לאחר שלשים יום ונתקדשה בתוך שלשים יום לאחר ואח"כ מת האחר בתוך שלשים או גרשה חלו עלה קידושי ראשון וא"כ בכה"ג אם הקדיש בהמה בתוך שלשים יום ואח"כ מכרה וחזר ולקחה דחל עלה הקדש ראשון שהקדיש לאחר שלשים יום. ע"ז אומר דלא דמי דהתם אם מת השני או גרשה א"כ ממילא חל עלה קידושי ראשון. כיון דתו אינה מקודשת לשני. ע"כ חלים עלה קידושי ראשון. משא"כ בעולה אם מכרה בתוך שלשים יום וחזר ולקחה לא חל עלה הקדש ראשון והטעם דמה מכר

ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. וכמו שכתב הרשב"ם בב"ב (ד' ס"ג) עיי"ש לענין אם חזר ולקחה דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו:

וע"כ כיון שאם הי' ביד השני לא חל עלה הקדש ראשון ע"כ אפי' חזר ולקחה לא חל עלה הקדש ראשון דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו וע"ז אומר מה דמי אשה לעולה דבאשה נמי לא חל הקידושין אעפ"י שמת תיפתר שמת השני והי' לו אח מכיון שהיא זקוקה ליבם וכמו שפי' הרמב"ן דהירושלמי סובר דאין קידושין תופסין ביבמה וע"כ לא חל עלה קידושין הראשונים כמו שבעולה לא חל ההקדש ובזה דמי אשה לעולה. ומה דמי עולה לאשה (פי' שתחול ההקדש) א"ר מתנא תיפתר שהקדיש לבעלת מום קבוע והוי כמו שאמר דמי' עלי וכיון שהוא חל עלי' שמחוייב ליתן דמי' לא שייך לומר שמכר לו כל זכות שתבוא לידו דהא חל על הגוף. ודווקא בעל מום דאלו תם קדוש קדושת הגוף וכמו שכתב הר"ן בנדרים (ד' כ"ט) דתם אפילו לדמיו קדוש קדושת הגוף כו':

וא"כ ה"נ אע"ג דאמרינן גבי חצי' שפחה וחצי' ב"ח דאם שיחררה גמרי קידושי ראשון הוא משום דכיון דשיחררה ממילא יש כח לקידושין לתפוס כולה. כיון שהיא כולה ב"ח ע"כ גמרי קידושי ראשון. אע"ג שאם הי' עדיין חצי' שפחה לא הי' גומרים הקידושין אך כיון ששיחררה ממילא גמרי הקידושין. אבל גבי בהמה כיון דתחילה לא פשט ההקדש בכולה מחמת שהי' חצי' של השני והוי דעת אחרת כמו דאמרינן בקדושין (ד' ו') ע"כ אפילו אם חזר ולקחה כיון שכל זכות שלאח"כ הוא מחמת השותף וע"כ מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. וכיון שאם הי' בידו לא פשט ההקדש. ע"כ לא פשט לאח"כ נמי. וע"כ אומר חזר ולקחה והקדי' חצי' שהקדיש מחדש אבל לא מחמת הקדש ראשון. משא"כ אם שיחררה הוי ממילא ולא בתורת הקנאה להמקדש. וע"כ כיון שהוא ממילא לא שייך לומר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. משא"כ גבי בהמה אם חזר ולקחה לא הי' חל ההקדש הראשון משום דמה מכר ראשון לשני כו' דהא כל זכות הלוקח בחלק השני אינו אלא מחמת המכירה. וע"כ קאמר חזר והקדיש דווקא.

ואע"ג דשם בספרי נ"י ביארתי פי' אחר בהירושלמי דקידושין היינו משום דהתם הי' קודם חלות ההקדש שהוא לאחר שלשים יום וע"כ לא שייך לומר מה מכר כו' כמו שביארתי שם משא"כ הכא דהקדיש מכבר חצי'. ע"כ אפי' אם חזר ולקחה לא הי' נגמר ההקדש מחמת מה מכר ראשון לשני. דאיך יגמור ההקדש כיון שכל הזכות שיש לו בחלק השני הוא רק מחמת המוכר. וע"כ כיון שלא נגמר ההקדש בעוד שהי' ביד

השותף. ה"נ אינו נגמר אח"כ כשחזר ולקחה משום מה מכר כו' וע"כ אומר וחזר ולקחה והקדיש דווקא]:

וא"כ לכאורה יש לומר דמה קאמר דעלי' שאל ר"א ואין לו קנין נכסים והקושי' הוא על קדמייתא דהיינו הרישא דהלקט כו' חייב במעשר. וע"כ מקשה דאע"ג דר' יוסי קאמר דהאי תנא ס"ל דאין קנין כו' להפקיע מיד מעשר אפ"ה כיון שיש לו קנין נכסים. א"כ אמאי חייב העני ליתן לכהן. הא יכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי'. דאיפשר לומר דזהו דווקא במוכר או בנותן אבל לא בלקט שמלקט העני לעצמו. ואע"ג דגבי ירושה אמרינן גבי כהן נמי בבכורות (ד' מ"ח) דיכול לומר לו אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' ירושה שאני שבא מכח המוריש. אבל לא בעני המלקט. אך יש לומר כיון דהפקרלא הוי עד שיפקיר בין לעניים בין לעשירים. א"כ לא הוי הפקר והוי כמו שבא מכח העו"ג. ואפי' בהפקר נמי אמרינן בירושלמי (פ"ו דפיאה) על דעתי' דר' יוסי דו אמר אין הפקר יוצא מתחת בעלים אלא בזכי'. וא"כ בלקט של עו"ג הוי כמו שבא מיד העו"ג ליד העני וע"כ צריך להיות דאעפ"י שחייב במעשרות שאין להם דין לקט אעפ"כ אין צריך ליתן לכהן אלא נוטל דמי' וע"ז מקשה ואין לו קנין נכסים [ועיין בגיטין (ד' מ"ז) אמר רבה מנא אמינא לה דתנן הלקט כו' חייבין במעשר אלא א"כ הפקיר ה"ד אילימא כו' אלא לאו דעו"ג ולקטינהו ישראל טעמא דהפקיר הא לא הפקיר חייב כו' ולכאורה אמאי לא משני דחייב מדרבנן דהא מדרבנן חייב כמו דאמרינן במנחות (ד' ל"א) איכא דאמרי א"ל צא וקח לך מן העו"ג קסבר יש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר אך הש"ס דילן סובר כמו דאמר בירושלמי ברם כמ"ד יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות קל הוא שהקילו חכמים בליקוטין ואפי' מדרבנן נמי פטור בלקט כו' וע"כ מוכיח מזה רבה דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר] ודוק:

פרק ה

הלכה ג

קטע ג

גדיש שלא לוקט תחתיו כל הנוגעות בארץ הרי הוא של עניים כו' ר' אימי בשם רשב"ל דב"ש היא דבית שמאי אומרים הפקר לעניים הפקר. וכב"ה עניים מעשרים ואוכלים. א"ל ר' יוסי שמענו שפטור מן המעשרות ד"ה משום קנס שבזמן הבית הפקר וכו' ר' יונתן ברי' דר' יצחק ב"א שמע לה מן הדא אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עברוה ה"ז מעוברת וחודש א' שהוא מוסיף לא פטור ממעשרות

הוא כו' אמר ר' אבון אין מן הדא אין את ש"מ כלום שמור את חודש האביב שומרהו שיבוא בחידושו:

ולכאורה קשה דיותר הוי לאתויי ראי' מהא דאמרינן בירושלמי (פ"י דשביעית) וכן (פ"ד דגיטין ה"ד) אמר רב הונא קשיתא קומי ר' יעקב ב"ר אחא. כמאן דאמר מעשרות מדבריהן ברם כמ"ד מעשרות מד"ת והלל מתקין על דבר תורה (פי' אי אמרינן דמעשרות הוא מד"ת דקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא. א"כ איך תיקן הלל פרוזבול. אמר ר' יוסי וכי משעה שגלו לבבל כלום נפטרו אלא ממצות התלויות בארץ והשמט כספים נוהגת בין בארץ בין בח"ל וחזר ר' יוסי ואמר וזה דבר השמיטה שמוט בשעה שהשמיטה נוהגת בארץ ד"ת השמט כספים נוהגת בין בארץ בין בח"ל ד"ת ובשעה שהשמיטה נוהגת מדבריהם השמט כספים נוהגת בין בארץ בין בח"ל מדבריהם תמן אמרין אפי' כמ"ד מעשרות ד"ת מודה בשמיטה שהוא מדבריהם דתני וזה דבר השמיטה שמוט. רבי אומר שני שמיטין הללו שמיטה ויובל בשעה שהיובל נוהג שמיטה נוהגת ד"ת פסקו יובלות שמיטה מדבריהם אימתי פסקו היובלות לכל יושבי בזמן שיושבי' עליה לא בזמן שגלו מתוכה כו'. וכן אמרינן בגיטין (ד' ל"ז) ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטא אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתני' רבי אומר וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר כו' בזמן שאתה משמט קרקע כו' ועיין שם בתוספות שפירשו דתלוי ביובל כו'. וע"כ אע"פ שלא בטלה קדושת הארץ לענין מעשרות אפ"ה הוי שביעית רק מדבריהם וכן אמרינן בירושלמי ספ"ט דשביעית) חד בר נש הוה חשיד על שמיטתא אמר לאתתי' אפקון חלתה א"ל ההוא גברא חשיד על שמיטתא אתה אמר אפקון חלתה א"ל חלתה מד"ת שביעית מדר"ג וא"כ כיון דחלתה מד"ת א"כ קדושה שני' קידשה לשעתה וקידש' לע"ל וא"כ הא דשביעית הוא מדרבנן הוא מחמת דשביעית תלוי ביובל וכיון שאין כל יושביה עליה שביעית נמי דרבנן וכמו דאמר רבי וזה דבר השמיטה שמוט:

וא"כ איך תיקנו רבנן שביעית והא מפקיע מתרומות ומעשרות דהוי דאורייתא למ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל. שזה קשה יותר מהא דמעברין את השנה בשביעית. וכמו דמדחה ר' אבון אין מן הדא אין את ש"מ כלום שמור את חודש האביב שומרהו שיבוא בחידושו כיון שיכולים לעבר א"כ הוי ממילא שביעית אבל הא דשביעית מדרבנן א"כ איך תיקנו שמיטה והא מפקיע מתרומות ומעשרות אלא ודאי דמשום הפקר כו' בזמן הבית. וכמו דאמרינן בגיטין (ד' ל"ו) ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותיקנו רבנן דתשמט אמר אביי שב ואל תעשה הוא (ופי' רש"י

הלוה יושב ובטל ואינו עושה המצוה לפרוע את חובו ולא עקר לי' בידים כו') רבא אמר בזמן הבית הפקר כו' וא"כ יוכיח מזה הירושלמי ממה דמפקיעין מתרומות ומעשרות. ויש לומר משום דהא דרבי אומר וזה דבר השמיטה שמוט דתלי השמיטה ביובל הוא כמו דאמר בירושלמי (פ"י דשביעית וכן בפ"ד דגיטין) הוא תמן אמרין דהיינו בבבל אבל לשיטת הירושל' הא דשביעית הוי מדבריהם הוא רק משום דלענין תו"מ בארץ הוא רק מדבריהם והוא משום דבטלה הקדושה וע"כ השמט כספים נמי מדבריהם וא"כ כיון דבטלה לענין שביעית מחמת דלא קידשה לע"ל. א"כ ממילא הוי נמי לענין תרומות ומעשרות ג"כ דרבנן וא"כ לא קשה מתרומות ומעשרות:

ולפי שיטת הבבלי דתמן אמרין דאפילו אם קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל אפ"ה הוי שביעית מדבריהם ניחא להו בפשיטות דמ"מ כיון דהוי שביעית א"כ הוי ממילא הפקר וכמו דאמרינן בר"ה (ד' ט"ו) אמר רבה אתרוג בת ששית שנכנס לשביעית פטורה מן המעשר ופטורה מן הביעור כו' א"ל אביי בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא פטורה מן הביעור אמאי דאמרי' זיל בתר חנטה אי הכי תיחייב במעשר א"ל יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת תיחייב במעשר ופי' רש"י נהי דלא מחייב לאפקורי דלא נהגא בה שביעית מיהו כל שדות ופרדיסות הפקר הן בשביעית ואין אתרוג זה נשמר בה לבדו וע"כ הכל ממשמשין בו והפקר פטור מן המעשר (וא"כ אע"ג דשביעית אינה נוהגת מן הדין אעפ"כ כיון דיד הכל ממשמשין בה פטור מן המעשר. וכן אמרינן בירושלמי (פ"ב דביכורים) תמן אמרין נכנס ששית לשביעית הרי הוא לבעלים כאילן ופטור ממעשרות כירק. וכמו דאמרינן דאע"ג שהוא לבעלים כאילן ומן הדין אינו נוהג שביעית אעפ"כ פטור מן המעשר. וע"כ לשיטת רבנן דתמן דהיינו רבנן דבבל ניחא הא דרבנן דתמן אמרין דשביעית הוא מדבריהם אע"ג דלענין מעשרות מד"ת והוא משום דכיון דמ"מ הוי הפקר ויד הכל ממשמשין בו א"כ פטורה מן המעשר ובאמת כיון דמסיק בגיטין (ד' ל"ז) דבזמן הבית הפקר כו' וכן בירושלמי. ע"כ ניחא מהא דפטו' מתרומות ומעשרות ועוד דרבי דס"ל דשמיטה בזמן הזה דרבנן סובר דתרומה בזה"ז דרבנן] ועי' בב"ק (ד' קי"ד) ודוק:

ועוד איפשר ליישב עפ"י מה שהאריך המהרי"ט בח"א שאלה (מ"ב ומ"ג) בענין הא דשביעית פטור מן המעשר דהוא מטעם הפקר. וע"כ כתב המהרי"ק דישראל שגדר כרמו ולא הפקיר חייב במעשרות (וכן לענין תבואות הגדלים אצל העו"ג דכיון שאינו מפקיר חייב במעשרות) והמהרי"ט השיג על זה דאפילו גדרה ולא הפקירה אפ"ה פטור מן המעשר מטעם דשביעית הוי אפקעתא דמלכא עיי"ש שהאריך. וע"כ אפילו גדרה ולא הפקירה או בלקוח מן העו"ג נמי פטור ממעשר עיין שם:

ולי נראה לחלק דאם שביעית הוי מן התורה א"כ הוי אפקעתא. דמלכא ע"כ אפילו גדרה ולא הפקירה נמי חייב משא"כ אם שביעית הוי דרבנן וגזרו רבנן שיהא שביעית נוהג א"כ גזרו שיקיימו מצות שביעי' ויפקירו וא"כ הא דפטו' מן המעשר היינו משו' דמפקיר. משא"כ אם גדרה או בעו"ג שאינו מצווה על שביעי' וע"כ לא פריך משביעי' בזמן הזה שהוא דרבנן דהא התם אמרו רבנן שיקיים מצות שביעית. א"כ פטור מטעם הפקר דידי' וא"צ להטעם דהפקר ב"ד בזה"ב הפקר משא"כ בשביעי' מן התור' א"כ ממילא פטור וא"כ אין הטע' משו' הפקר דידי' אלא הטעם משום דהוי אפקעתא דמלכא. וע"כ הוכיח דאפי' אם ב"ד מעברין השנה הרי חודש העיבור הוסיפו הם ולאהוי אפקעתא דמלכא א"כ אמאי פטור ק המעשרות אלא ודאי דהוה מטעם הפקר ב"ד בזה"ב הפקר אבל מהא דשביעית דרבנן הטעם הוא משום דמקיים מצות חכמים והוא בעצמו מפקיר א"כ לא צריך להטע' של הפקר כו' וכמו דניחא להו על הא דתנן גדיש שלא לוקט תחתיו כל הנוגעות בארץ הרי הוא של עניים דאמר רשב"ל דב"ש היא דאמר הפקר לעניים הוי הפקר אע"ג דמן הדין לא הוי פיאה אלא דהטעם הוא דכיון דנותנים בתורת פיאה לא גרע מהפקר לב"ש דסברי דהפקר עניים הוי הפקר ולא צריך לטעמא דהפקר כו' כיון דהוא בעצמו מקיים מצות חכמים ונותן לעניים רק לב"ה שצריך לומר דהפקר כו' דמטעם שנותן לעניים לא הוי הפקר רק מטעם דבזמן הבית הפקר וכו' וחכמים שהפקירו לכל אך באופן שיתן לעניים אז הם פטורים מטעם הפקר כו'. וכן לענין שביעית דבזמן הזה דרבנן הפטור הוא מצד שהוא מפקיר ע"כ לא קשה להו רק משביעית דאוריית' דפטור מטעם הפקר כו'. ע"כ קשה להו דאיך מפקיעין מתרומות ומעשרות א"כ צריך לומר מטעם הפקר ב"ד בזה"ב הפקר. וע"כ מדחה ר' אבון דלא ש"מ כלום דכיון שהתורה אמרה שמור את חודש האביב שומרהו שיבוא בחידושו א"כ הוי ממילא שביעית אפקעתא דמלכא ודוק:

פרק ו

הלכה א

קטע 1

ירושלמי (**רפ**"**ו** דפאה) הפקיר לאדם אבל לא לבהמ' כו' לעניי אותה העיר אבל לא לעניי עיר אחר פלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל על דעתי' דר' יוחנן הפקירו הפקר ועל דעתי' דרשב"ל אין הפקירו הפקר. ואמר רבי לא בפירוש פליגי ר"י אמר הפקירו הפקר ורשב"ל אמר אין הפקירו הפקר א"ר אבון בר"ח הדא אמרה הפקיר לעניים וזכו בהם עשירים תפלוגתא

דר"מ ור' יוסי. ע"ד דר"מ דו אמר כיון שאדם מפקיר דבר מרשותו הפקירו הפקר על דעתי' דר"י דו אמר אין הפקר יוצא מת"י בעלים אלא בזכי' אין הפקירו הפקר:

והנה הא דאמרינן דהפקיר לאדם אבל לא לבהמה כו' לעניי אותה העיר אבל לא לעניי עיר אחרת לר' יוחנן דלא יליף שם משמיטה ע"כ לא בעינן שיהא מופקר לכל אבל לרשב"ל דיליף משמיטה ע"כ בעינן שיהא מופקר לכל העולם כשמיטה:

אך מה שאומר הדא אמרה הפקיר לעניים וזכו בהם עשירים תפלוגתא דר"מ ור' יוסי (וזהו לאו דווקא דזהו אליבא דב"ש. ואליבא דב"ה יהי' הנ"מ אם הפקיר לאותה העיר וזכו בה עיר אחרת לר' יוחנן דהוי הפקר). וצריך לבאר דלכאורה אפי' לר"מ דאמר כיון שאדם מפקיר מרשותו הפקירו הפקר. אפ"ה כיון שהפקיר לעניים אמאי זכו בה עשירים:

אך זה יבואר עפ"י מה שביארתי בספרי ש"ה הבאתי מה שבס' אבני מילואים האריך לפלפל בזה במי שמכר או נתן לראובן קרקע חוץ משמעון שכה"ג אפי' שמעון הוא מלוה שלו אינו גובה מאותה קרקע. משום דחוץ שיורא הוי. וא"כ באומר חוץ משמעון ואזל ראובן ומכרה ללוי. אי מצי שמעון לגבות או לקבל מתנה מלוי אי אמרינן הל' ר' אליעזר. ואע"ג דגבי גט קיי"ל דחוץ לא הוי גט כלל דאינו כריתות. אפ"ה נ"מ לענין זה דאי אמרינן דאם נשאת לאחר פקע שיורו של ראשון יכול שמעון לגבות. או לקבל מתנה מלוי. דכל שבא ליד אחר ניתקה מרשות הראשון לגמרי ומסיק שם בס' א"מ דאי שייך לומר בדיני ממונו' דניתקה מרשות הראשון לגמרי. א"כ בנותן מתנה או מוכר מפלוני. הרי מיד נכנס לרשותו של שני. דבשלמא במקדש חוץ מפלוני כל זמן שלא נשאת לאחר עדיין אישות הראשון עלי'. אבל הכא מיד שנכנס לרשותו של שני ניתקה מרשות הראשון לגמרי א"כ לא משכחת חוץ כלל. ואלו בתשובת הרא"ש מבואר דמהני חוץ. ומזה מוכח דבד"מ לא אמרינן כה"ג:

וכתבתי שם שהטעם נראה לי דלא שייך לומר כן כמו שסובר ר"א באישות דניתקה האישות הראשון כיון דכחו של לוקח הוא רק מהמוכר. והמוכר מכר חוץ מפלוני וא"כ לא שייך לומר דכיון שבא לידו פקע כחו של מוכר ומכש"כ לגבי לוקח שלישי דמה מכר ראשון וא"כ איך שייך לומר דאם בא לשני ניתק כחו של מוכר. ולא דמי לגירושין דזה שנושא השני אינו מכח המגרש הראשון. אלא כיון דנתגרשה ואינה א"א ממילא תפסי קידושי שני:

ואי איכא לדמויי דין זה איפשר לדמות להפקר. כגון שהפקיר לעניי אותה העיר וזכו בה עניי עיר אחרת ובזה יתבאר הירושלמי הפקיר לעניים וזכו בהם עשירים תפלוגתא דר"מ ור' יוסי על דעתי' דר"מ דאמר כיון שאדם מפקיר מרשותו הפקירו הפקר ועל דעתי' דר'

יוסי דאמר אין הפקר יוצא מת"י בעלים אלא בזכי'. פי' דאיתא בפ"ד דנדרים (ד' מ"ג) דחכמים סברי משעה שיצא מידי בעלים הוי הפקר. ור' יוסי סובר דהפקר כמתנה מה מתנ' עד דאתי לרשות זוכה. ה"נ עד דאתי לרשות זוכה. וא"כ אעפ"י שהפקירו רק לעניים ואליבא דב"ש דהוי הפקר כמו שביארתי. אעפ"כ כיון שיצא מרשותו אפי' זכו העשירים נמי הוי זכי'. דכיון שיצא מרשותו בטל ופקע השיור. אבל לר' יוסי שסובר דעד דאתי לרשות זוכה א"כ לא יצא עדיין מרשותו ע"כ לא זכו בה העשירים. וא"כ תלוי בזה אם זכי' השני הוא מכח המקנה. או שזוכה ממילא. דאם ממילא פקע השיור. משא"כ אם זהו מחמת המקנה:

ובזה איפשר לבאר הירושלמי (פ"ז דגיטין) ר' שמעון בן אליקום אעיל עובדא קומי ר' יוחנן מהיום ולאחר מיתה מתנתו מתנה מהיום ולאחר מיתה אינו גט. פי' ששאל לו מפני מה במתנה הוי מתנה אם אמר מהיום ולאחר מית' ובגט לא הוי גט. ר' זעירא בשם ר' יוחנן אינה כגיטין אינה כמתנה (ונ"ל שהוא ט"ס וצ"ל גיטין אינה כמתנה) אמר ר' אילא במתנה מכיון שאמר מהיום מתנה גמורה היא. לאיזה דבר כתב לאחר מיתה לשייר לו אכילת פירות. (פי' וע"כ הוי מתנה) ובגיטין מכיון שכתוב בה מהיום בגט כרות הוא. לאיזה דבר כתב לאחר מיתה לשייר לה אגופה. פי' אבל בגט לאיזה דבר כתב לאחר מיתה לשייר אגופה. (וע"כ לא הוי גט) וכה"ג אמרינן בב"ב (דף קל"ו) וכי כתב לה מהיום ולאחר מיתה. והא תנן מהיום ולאחר מית' גט ואינה גט ואם מת חולצת ולא מתיבמת. התם מספקא לן אי תנאה אי חזרה הוי. אבל הכא הכי קאמר לי' גופא קני מהיום ופירא לאחר מית'):

אמר ר' בון בר כהנא קומי ר' אילא לשייר לו מעשה ידי'. א"ל לא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידי' של זה. והוה ר' זעירא מקלס לה וצוח בנייה דאורייתא אף בגט שיחרור כן ה"ז גט שיחרורך מעכשיו ולאחר שלשים יום על דעתי' דרבי ה"ז גט. על דעתי' דרבנן אינו גט. אף בהפקר כן שדהו מופקרת מעכשיו ולאחר שלשים יום על דעתי' דרבי מופקרת. על דעתי' דרבנן אינה מופקרת אף בהקדש כן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ואף בקידושין כן. אשכח תני רבי אומר מקודשת קידושין גמורין:

והנה צריך לבאר התירוץ של רבי אילא לא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידי' של זה דמהו התירוץ. וגם מה שהי' ר' זעירא מקלס לה וצוח בניי' דאורייתא ומהו בניי' דאורייתא. דלכאורה אינו מובן התירוץ שאמר לא מצינו אשה נשואה לזה כו'.

ולכאורה הי' איפשר לומר דהכונה הוא דהוה שיור בגט. וא"כ לא הוי גט כלל. וכמו דאמרינן בגיטין (ד' פ"ה) חוץ מירושתך מהו בנישואין הא לא שייר. או דילמא לשארו

וירש אותה כתיב. וע"כ כיון דהוי שיור בגט. ממילא אינה מגורשת. אעפ"כ לא נראה לי דהא דהוי שיור היינו במה שהוא מדאורייתא כמו ירושה דמשמע דס"ל דירושת הבעל דאורייתא. אבל מעשה ידי' דהוי דרבנן לאהוי שיור. ועוד דא"כ אמאי קאמר אח"כ אף בהפקר כן: אמאי לא נימא דהפקר הגוף מהיום ופירא לאחר שלשים יום כמו דאמרינן במתנה וכן בהקדש כו':

ע"כ נראה לי כמו שביארתי דיש חילוק אם זכית השני הוא מכח המקנה. ע"כ ליכא למימר כיון דבא ליד השני פקע זכיה של הראשון וזכה השני. משא"כ בהפקר לדברי ר"מ דאמר דכיון שיצאה מרשותו הוי הפקר. ע"כ אמרינן אעפ"י שהפקיר רק לעניי אותה העיר זכו בה עניי עיר אחרת. (או לב"ש כיון שהפקיר לעניים והחזיקו בה עשירים זכו בה העשירים). דהטעם כיון דזכה השני פקע שיורו של ראשון וזכה השני:

וא"כ אינו לומר דבנותן מתנה לאחר שלשים יום אינו לומר דגופא יקנה מהיום. ופירא לאחר שלשים. משא"כ בגירושין מהיום ולאחר שלשים יום אי אינו לומר דשייר מעשה ידי'. דלא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידי' של זה. דכיון דהשני נושא אותה ממילא פקע שיור הראשון (אפי' לא נשאת לאחר). דבשלמא אם אמר חוץ מפלוני. כל זמן שלא נשאת לאחר אסורה להנשא לזה. וא"כ אין כאן נשואין. אבל הכא מכיון שנשאה פקע אישות של ראשון. וממילא הוי אשתו לכל דבר. וא"כ אי אפשר לומר שכונתו חוץ ממעשה ידי'. דאם תנשא לאחר ממילא פקע אישות של ראשון (והא דבעי בגיטין (ד' פ"ה) חוץ מירושתך מהו. ואמאי לא אמרינן כיון שנשאה השני פקע אישות של ראשון. היינו אי אמרינן דהוי שיור. וממילא לא הוי גט וא"כ שייך לומר שפקע אישות של ראשון. אבל במעשה ידי' דלא הוי רק מדרבנן. א"כ לא הוה שיור בגט וע"כ הוה צוח לי' וקרי בנייה דאורייתא. (פי' על זה שהוא מחלק דבמתנה כיון שבאה מכח הנותן ע"כ איפשר לומר ששייר משא"כ בגט אשה [וגם הוה צוח לי' בניי' דאורייתא שמזה מוכח שסובר דלא כמו שביארתי בספרי שפת הנחל דלא כר' ירמי' דאמר שעיקר ההיתר הוא המיתה ולא הנשואין. דבנשואין לא אמרינן שפקע אישות של ראשון. וא"כ לפי זה איך קונה. אלא ודאי שהוא כמו שסובר הש"ס דילן דבנשואין פקע אישות של ראשון. וכמו שכתבו התוספות בגיטין (ד' פ"ג) וכמו שהארכתי בספרי עמק יהושע ושפת הנחל שם:

וע"כ לפי זה איפשר לומר דכיון שזהו דוקא במתנה. אבל לא לגבי גט משום דפקע אישות של ראשון. וע"כ בעי לה אף בגט שיחרור כן. דבגט שיחרור אי איפשר לומר כן. שיהי' מעשה ידי' של הראשון. דהא גט שיחרור הוי כמו גט אשה. וזכות העבד בעצמו אינו מכח המשחרר אלא שזוכה בעצמו וע"כ זוכה במעשה ידי' של עצמו ג"כ. וע"כ לא שייך

לומר ג"כ ששייר מעשה ידי' לעצמו. משא"כ במוכר עבד לחבירו יוכל לשייר מעשה ידיו. וכמו דאמרינן בב"ק (ד' צ') המוכר עבדו לאחר ופסק עמו ע"מ שישמשנו שלשים יום כו'. והיינו משום שזה בא מכח המקנה. וע"כ יוכל לשייר משא"כ שיחרור:

וע"כ אומר אף כהפקר כן. והוא משום שזכי' הזוכה בהפקר הוא לא מכח המפקיר. וכמו דאמרינן הכא על דעתיה דר"מ כיון שאדם מפקיר מרשותו הוי הפקר. א"כ זכי' הזוכה הוא לא מכח המפקיר. וא"כ סובר דבהפקר לא הוי דעת אחרת מקנה ועיין בב"מ (ד' י"ב). וע"כ אי איפשר לומר שמפקיר חוץ מהפירות. וע"כ פקע השיור:

וכן מה שאומר אף בהקדש כן. היינו משום דבהקדש ג"כ אי איפשר לשייר הפירות וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ד דפסחים) המקדיש השדה מהו שישייר לו הגידולין. וא"כ כיון שאי איפשר לשייר הגידולין דהיינו הפירות. ע"כ תלוי בפלוגתא דרבי ורבנן. על דעתי' דרבי דהוי תנאה ע"כ הוי הקדש. ולרבנן דהוי ס' תנאה ס' חזרה לא הוי הקדש דאי איפשר לומר דגופא מהיום ופירא לאחר שלשים. דהא אי איפשר לשייר הגידולין:

וע"ז אומר כל עמא מודי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וא"כ לא שייך לומר ס' תנאה ס' חזרה. דהא בהקדש אינו יכול לחזור בו דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. וע"כ הוי הקדש ודאי. וע"ז אומר אף בקידושין כן. פי' אם קידש אשה מעכשיו ולאחר שלשים יום. דאי איפשר לומר דשייר מעשה ידי'. דהא בלא"ה אינו זוכה במעשה ידי' עד שעת נשואין וע"כ תלוי בפלוגתא דרבי ורבנן:

קטע ז

שם בירושלמי עד כדון כשהפקירה לזמן מרובה אבל הפקירה לזמן מועט (פי' דקאי על הא דקאמר הפקיר לעניים וזכו בהם עשירים תפלוגתא דר"מ ור' יוסי וכמו שביארתי דפליגי דר"מ סובר כיון שאדם מפקיר מרשותו הפקירו הפקר ור' יוסי סובר דאין הפקר יוצא מתחת ידי בעלים אלא בזכי') וע"ז בעי אם זהו דוקא בהפקיר לזמן מרובה (והוא ט"ס וצ"ל עד כדון כשהפקירה לעולם) או שהיה סובר תחילה דזמן מרובה הוי כמו לעולם. פי' וע"כ סובר ר"מ דכיון דהוא מפקיר מרשותו הוי הפקר אבל הפקירה לזמן מועט כיון שאח"כ הוא של בעלים א"כ הוי הפקר כמו מתנה שאינו יוצא מתחת ידי בעלים אלא בזכי'. ולשיטת הבבלי בנדרים (ד' מ"ד) משני כיון דהפקיר לזמן מועט לא שכיחא ע"כ לא הוי הפקר עד שיבוא ליד אחר. וע"ז אומר נשמעינה מן הדא הפקיר את שדהו שנים ושלשה ימים חוזר בו תני ר"ש דיינא קומי ר"ז אפילו לאחר ג' ימים חוזר בו (פי' דבש"ס דילן (ד' מ"ג) איתא תני המפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו והטעם כמו דאומר התם מפני הרמאין דמפקרי והדרי

בהו) אמר תהא שדה מופקרת ליום א' לשבת א' לחודש א' לשנה אחת לשבוע אחת עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו משזכה בה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו. והטעם הוא דאתי כר"י דאין הפקר יוצא מת"י בעלים אלא בזכי'. וע"כ כל זמן שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו וכיון שפקע ההפקר חייב במעשר אבל משזכה בה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו ועד שזכה בה הוי הפקר אבל לשיטת הירושלמי הם ב' ברייתות ומפרש דהאי דקתני הפקיר את שדהו שנים ושלשה ימים חוזר בו משום דבזה כ"ע מודו דאין הפקר יוצא מת"י בעלים אלא בזכי' וכמו שביארתי. וע"ז חומר תני ר"ש דיינא קומי ר"ז אפילו לאחר שלשה ימים חוזר בו שהפי' של הברייתא הוא משום דהפקיר שדהו רק עד שנים או שלשה ימים וע"ז אומר אפילו לאחר שלשה ימים חוזר בו (פי' אפי' אם הפקיר עד לאחר שלשה ימים נמי חוזר בו דכיון דהפקיר לזמן ע"כ יכול לחזור בו דמודה בה ר"מ דאינו יוצא מת"י בעלים אלא בזכי'. וע"ז א"ל כיון דאת אמר אפילו לאחר ג' ימים חוזר בו הוא לאחר ג' ימים הוא לאחר כמה ימים דכל הפקר לזמן יכול לחזור בו

וע"ז אומר לישן מתניתא מסייע לר"ז פי' דהטעם הוא משום דהפקיר לזמן ואפי' יותר מג' ימים בד"א כשהפקיר סתם (פי' בד"א דפליגי ר"מ ור"י כשהפקיר סתם אבל אם אמר שדי מופקרת יום א' שבת א' חודש א' שבוע א' אם עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו משזכה בה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו). וע"ז אומר הדא אמרה הוא זמן מרובה הוא זמן מועט פי' אפי' אם הפקירה לזמן מרובה נמי יכול לחזו' בו (ואפי' ר"מ מוד') הדא אמרה לא חששו להערמ' פי' כיון דמפרש הברייתא דתני הפקיר את שדהו שנים ושלשה ימים יכול לחזור בו לא בהפקר סתם כשיטת הש"ס דילן משום הערמה אלא משום דהפקיר עד שנים ושלשה ימים וא"כ סובר דלא חששו להערמה. ועוד דאם חיישינן להערמה א"כ עד שלשה ימים יכול לחזור בו אפילו אם זכה בה אחר וכמו שכתב הר"ן בנדרים (ד' מ"ג). הדא אמרה שאדם מפקיר שדהו וחוזר וזוכה בו פי' דכמו שאם זכה בה אחר ע"כ הוי הפקר ופטור מן המעשר ה"נ אם זכה בה הוא עצמו הוי הפקר ופטור מן המעשר דכיון שבא לידי זכי' ע"כ הוי הפקר הדא פשיטא שאלתי' דר"ז דר"ז אומר הוא זמן מרובה הוא זמן מועט פי' דמהברייתא הראשונה אינו מוכח דאפי' ר"מ מודה דאם הפקירדיכול לחזור בו רק אם ההפקר הוא לזמן מועט דהיינו עד שלשה ימים כמו שמפרש הירושלמי שהפי' הוא אם לא הפקיר רק עד שלשה ימים ולא בהפקר סתם כשיטת הש"ס דילן אבל לזמן מרובה אינו מוכח מהברייתא רק ר"ז אמר כיון דאמר

אפילו לאחר שלשה ימים פי' אם לא הפקיר רק עד שלשה ימים ואפילו לא הפקיר עד אחר שלשה ימים רק כיון שהפקיר הוא לזמן יכול לחזור בו אפי' לאחר כמה ימים:
וע"ז אומר דמהברייתא השני' שהביא דאם אמר שדי מופקרת יום א' שבת א' כו' שבוע אחת נמי יכול לחזור בו ומסתמא אתי ככ"ע אפי' לר"מ נמי א"כ מוכח כשאלתי' דר"ז דר"ז אמר הוא זמן מרובה ואפי' הפקיר לזמן מרובה נמי יכול לחזור בו ואפי' ר"מ מודה בזה ודוק:

פרק ז

הלכה ה

קטע 1

תמן תנינן ר' יהודא אומר אין לנכרי כרם רבעי וחכ"א יש לו א"ר אלעזר כיני מתניתין אין לנכרי כרם רבעי כל עיקר. רב ביבי אמר בעון קומי ר' זירא בשם ר"א אתי' דר"י כב"ש על דעתי' דרבי כו' כמה דתימר אין מ"ש בשביעית ודכותי' אין נ"ר בשביעית. כן ר' יהודא אומר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימר אין מ"ש בסוריא דכוותי' אין נטע רבעי בסורי'. א"ל חמי מה אמר לא אמר אלא אין לו חומש ואין לו ביעור הא שאר דברים יש לו. ופי' המפרש כל עיקר לא תימא בא"י קאמר ומשום דיש קנין לעו"ג אלא אפי' בסורי' כו' והם דברים תמוהים. דאדרבא אמרינן בגיטין (דף ע"ז) דאפי' למ"ד אין קנין לעו"ג היינו דווקא בא"י אבל בסורי' יש קנין וצריך לומר בהיפוך דלא תימא דווקא בסורי' אלא אפי' בא"י משום דר' יהודא ס"ל לשיטתי' דירושלמי) דיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר וכמו דאמרינן בירושלמי (ספ"ה דדמאי) ר' יהודא ור"ש אומרי' יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשר. [ועיין בר"ש (ספ"ד דתרומות) ר' יהודא אומר אין לנכרי כרם רבעי משמע דסבר ר' יהוד' דיש קנין לעו"ג בא"י. וקשה דבמנחות (ד' ס"ו) שמעי' לר' יהודא דאמר כו' תורמין משל עו"ג על של ישראל. וי"ל דלא פטר ר' יהודא הכא אלא בסורי' כדתני' אבל הערלה וכלאי הכרם שוין בעו"ג בסורי' ובח"ל. אלא שר' יהודא אומר אין לנכרי כרם רבעי בסורי' כו']. וא"כ לשיטת הירושלמי דס"ל לר' יהודא דיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר א"כ איפשר לומר דאין לנכרי כרם רבעי אפי' בא"י. ועוד איפשר לומר משום דאמרינן בירושלמי (פ"ג דדמאי) ובירושלמי (ספ"ט דתרומות) מודה ר"ש שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה וא"כ חייב מדרבנן וע"ז אומר שאין לנכרי כרם רבעי כל עיקר דאפי' מדרבנן פטור [דאיפש' דדווקא בתרומות ומעשרות שהוא מתנה לכהן וללוי חייבוהו משא"כ בנ"ר] ומה"ט קאמר רב ביבי כו'

אתי' דר' יהודא כב"ש על דעתי' דרבי כו' כמה דתימר אין מ"ש בשביעית ודכוותי' אין נ"ר בשביעית כן ר' יהודא אומר לא למדו נ"ר אלא ממ"ש כמה דתימר אין מ"ש בסורי' ודכוותי' אין נ"ר בסורי' דדווקא בסורי' אמר ר' יהודא:

וא"כ בא"י אע"פ שסובר דיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר אעפ"כ חייב מדרבנן אך בסורי' פטרו לגמרי. וע"ז אומר חמי מה אמר לא אמר אלא אין לו חומש ואין לו ביעור הא שאר דברים יש לו. והוא כמו דאמרינן שם מעתה אל יהא לו קדושה מאלי' למד וא"כ לא ילפינן ממ"ש אלא בחומש וביעור דלא כתיב בגופי' וצר ללמד ממ"ש. אבל בדבר דכתיב בגופי' לא ילפינן ממ"ש וא"כ איך אמרינן דלמד ממעשר שני לענין סוריא דלענין מה דכתיב בגופי' איפשר שהוא דומה לערלה שנוהג בח"ל וא"כ אפי' לר' יהודא דס"ל לשיטת הירושלמי דיש קנין לעו"ג להפקיע אעפ"כ הא נוהג בח"ל ג"כ ועיין בתוספות ע"ג (דף ס"ד) ודוק:

הלכה ז

קטע ב

דף מ"ד כהדא דתניא הנוטע כרם להקדש פטור מן הערלה ומן הרבעי ומן העוללות וחייב בשביעית ר"ז בשם ר' יוחנן ושבתה הארץ שבת לה' אפילו דבר שהוא לה' שביעית חלה עליו ר' חייא ב"א בעי קומי דר' מנא לאוכלו בנא פדיון אי איפשר שא"א להקדש לצאת בלא פדיון. לפדותו ולאוכלו נמצא כלוקח לו קורדם מדמי שביעית פי' דר' חייא בעי קומי דר' מנא אהא דא"ר יוחנן דכתיב ושבתה הארץ שבת לה' אפי' דבר שהוא לה' קדושת שביעית חלה עליו. וא"כ חל הקדש על שביעית. וע"כ הקשה ר' חייא קומי דר' מנא דאיך יעשה עם ההקדש דלאוכלו בלא פדיון אי איפשר שא"א להקדש לצאת בלא פדיון ולפדותו ולאוכלו אין אתה יכול שלא יהא כלוקח לו קורדם מדמי שביעית ומה יעשה הגזבר בהמעות שלא יכול לקנות שום דבר בהמעות כיון שיש עליהם קדושת שביעית] וע"ז השיב ר' מנא שהגזבר היה מחליפן ביד אחר ופי' הק"ע והגזבר היה נותן דמים אחרים תחת דמי הפדיון והדמים אלו מותרים לכ"ע עכ"ל. וכבר כתבתי בספרי שפת הנחל (דרוש ד') שאינו מובן דהא אדרבה אלו הדמים אסורין דהא הפדיון תופס דמיהם. וכמו דאמרינן בקדושין (ד' נ"ח) שביעית מאי היא יובל היא קודש תהיה לכם כו' מה קודש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שביעית תופסת את דמיו ויוצא לחולין ת"ל תהיה בהויתה תהא הא כיצד לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערים בשביעי' בשר בדגים יצא בשר נכנסו דגים כו' הא כיצד אחרון אחרון נתפס בשביעית ופירא עצמו אסור א"כ כיון שאחרון אחרון נתפס בשביעית א"כ נשאר הדמים ביד הקדש שביעית

א"כ מה יעשה בהם הגזבר שלא יוכל ליקח ממנה כלום שלא יהא כלוקח לו קורדם מדמי שביעית ואם יעשה כמו דאמרינן בסוכה (ד' מ"א) מי שיש לו סלע של שביעית וביקש ליקח בו חלוק כיצד יעשה הולך אצל חנות הרגיל אצלו ואומר תן לי בסלע פירות ונותן לו וחוזר ואומר הרי פירות האלו נתונים לך במתנה והוא אומר הא לך סלע זו במתנה והלה לוקח בהם מה שירצה וכמו שפירש"י והחנוני היה אוכל הפירות בתורת שביעית דהא בהקדש אי איפשר ליתן במתנה לאחר שאין הקדש יוצא בלא פדיון. וא"כ צריך להבין מה השיב ר' מנא על קושי' ר"ח ב"א לאוכלו בלא פדיון אי איפשר שא"א להקדש לצאת בלא פדיון לפדותו ולאוכלו אין אתה יכול כו'.

ע"כ נראה לי שהפי' הוא כך שהגזבר היה מחליפן ביד אחר פי' לא בתורת מכירה אלא דרך חילוף ופדיון. ויתבאר עפ"י מאי דאמרינן בסוכה (ד' מ') אמר ר' אלעזר אין שביעית מתחללת דרך חילול אלא דרך מקח (ופירש רש"י אין שביעית מתחללת לתפוס דמי' בקדושתם אלא דרך מקח שמוכר' זה לחבירו אבל לא ע"י חילול לומר הרי פירות הללו מתחללין על המעות האלו כדרך שפודין הקדישות). תני' כוותי' דר' אלעזר ותני' כוותי' דר' יוחנן כו'. וכן בירושלמי (פ"ח דשביעית) בעי מיני' מר' יוחנן שביעית מהו שתצא דרך חילול א"ל ולמה לא אמר ר"א אין שביעית יוצא דרך חילול אלא דרך מכירה מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין כו'. וע"ז השיב לו ר' מנא הגזבר היה מחליפן ביד אחר. פי' שלא היה מוכר הגזבר הפירות אלא היה מחליפן דרך חילול והאי תנא סובר דאין שביעית מתחללת אלא דרך מקח אבל לא דרך חילול ודרך חילול אינו מתחלל ואינו תופס הדמים. וא"כ נשאר הפירות בקדושתם והמעות הם חולין.

והנה בפ"ד דפסחים גרסינן אמר ר' מתנא למה לינן פתרון כדברי הכל כההיא דמר ר' יוחנן דברי ר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקרו והכא מפני שקדם הפקר להקדשו. והנה הק"ע הגיה למה לינן פתרון כההיא דאמר ר' יוחנן ובאמת בירושלמי דהכא הגירסא כמו שכתב הק"ע אמר ר' מתנא ולמה לית אנן אמרין כדאמר ר' יוחנן. אבל אעפ"כ צריך ליישב הגירסא דירושלמי פ"ד דפסחים.

ולפי מה שביארתי יתבאר והוא דלפי מה דתירץ ר' מנא הגזבר הי' מחליפן ביד אחר א"כ לא אתי הברייתא ככ"ע. וכמו דאמרינן בש"ס דילן ובירושלמי דתנאי פליגי בזה וא"כ ס"ל כחד תנא. וע"ז אמר ר' מתנא למה לינן פתרון כד"ה כההיא דמר ר' יוחנן דברי ר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקרו כו'. ובאמת לפי שיטת הש"ס דילן בסוכה (ד' מ"ב דמסיק התם אלא אמר רב אשי מחלוק' בפירא שני. אבל בפירא ראשון ד"ה דרך מקח אין דרך חילול לא. וא"כ הי' איפשר לחללפירי ראשון דרך חילול ככ"ע דבדרך חילול

לא תפיס ואתי' ככ"ע. אך הירושלמי לטעמי' דבפ"ח דשביעית שם משמע דלא מחלק אלא כמו דס"ד בש"ס דילן (ד' מ"ב) דפליגי בין בפירי ראשון בין בפירא שני. וא"כ אתי' כתנאי]. וע"ז אמר ר' מנא למה לינן פתרון כד"ה כההיא דמר רבי יוחנן מפני שקדם נדרו להפקרו. והכא מפני שקדם הפקר נדרו להקדשו:

והנה הק"ע פירש אהא דמשני ר' יוחנן מפני שקדם נדרו להפקרו. אבל הכא מפני שקדם הפקר נדרו להקדשו. ופי' מפני שקדם הפקר נדרו דהיינו מצות הפקר בשביעית הי' קודם שהקדישו. ומעולם לא הקדיש פירות שביעית. והילכך יכול לאוכלו בלא פדיון. וכן פי' המפרש מהרא"פ (ספ"ג דפיאה עיי"ש:

אך באמת קשה דאי אמרינן כיון דשביעית הוי הפקר. א"כ לא הי' כונתו בשעת הקדש על שביעית. א"כ תקשה דהא איתא בנדרים (ד' מ"ב) המודר הנאה מחברו לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו. ואינו אוכל מן הנוטות. ובשביעית אינו יורד לתוך שדהו. אבל אוכל מן הנוטות כו' רב ושמואל דאמרי תרווייהו נכסים אלו עליך לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות אעפ"י שהגיע שביעית. ופי' הר"ן אע"ג דכולי פירי דהפקירא אינהו. אפ"ה כיון שבשעה שהדירו הי' שלו חייל איסורא אפי' בשביעית שיצאו מרשותו כו' ומסקינן שם כי אמר ר"י ור"ל בנכסי רב ושמואל בנכסים אלו ולא פליגי. וא"כ סברי רב ושמואל דאם אמר נכסים אלו אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו. וא"כ אי אמרינן כסברת הירושלמי דאין כונתו על השביעית כיון דהפקירא אינהו. א"כ אמאי אמרינן דאדם אוסר על חבירו לפני שביעית והקדש הוי כנכסים אלו:

ולכאורה איפשר לבאר הירושלמי עפ"י מאי דאמרינן בחולין (ד' קל"ט) רב אמר במקדיש פירות שובכו ומרדו. ושמואל אמר במקדיש תרנגולתו לבדק הבית בשלמא שמואל לא אמר כרב דקא מוקים לה בקדשי בדק הבית אלא רב מ"ט לא אמר כשמואל. אמר לך רב דווקא קא פטרי משלוח כגון פירות שובכו דקדשי מזבח נינהו. וזהו כיון דקדושת הגוף לא פקעה קדושה מינייהו. אבל במקדיש תרנגולתו לבדק הבית דלא קדשי מזבח הוא דקדושת דמים בעלמא הוא. כיון דמרדה פקעה קדושתה מינה וחייבת בשילוח. ושמואל אמר כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא דכתיב לה' הארץ ומלואה כו', וא"כ נתברר מזה דרב סובר כיון דנעשה הפקר פקע הקדושה מקדשי ב"ה:

[**ועיין** בספרי ע"י (ס' ה') על הא דאמרינן בפסחים (ד' כ"ט) דהאוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל הוא משום דהוי איסורי הנאה ופקע הקדושה מיני' ולא משום דלא חיסר להקדש ועיי"ש מה שכתבתי לשיטת בעה"מ ותירצתי שם קושי' הקצה"ח על בעל המאור] וא"כ כיון דהפקר מפקיע ההקדש ה"נ שביעית דהוי הפקר ואפקעתא דמלכא

ע"כ ממילא פקע הקדושה והוי כמו דאמרינן בחולין (ד' קל"ט) דמקדיש פירות שובכו ומרדו. וע"כ פקע הקדושה ואין בו רק קדושת שביעית בלבד ואינו הקדש כלל. וע"ז אמר ר' מתנא למה לינן פתרון כד"ה פי' דלא הי' צריך לתרץ דהגזבר הי' מחליפן ביד אחר. פי' בתורת חליפין ולא בדרך מקח דפליגי אמוראי ותנאי בזה. אלא דהוי כמו שקדם הפקירו להקדישו פי' אעפ"י שהקדישו תחילה אעפ"כ ההפקר מפקיע מידי הקדש. ולא הוי הקדש כלל.

ובזה מיושב מה שהקשיתי מהא דנדרים (ד' מ"ב) דהמודר הנאה מחבירו כו' אמרינן שם דבנכסים אלו אדם אוסר דבר מרשותו לכשיצא מרשותו. והוא דהתם לא נוכל לומר דההפקר של שביעית מפקיע מידי הנדר. דהתם איירי בקונם פרטי וקונם פרטי דמי לקדושת הגוף. דאמרינן בחולין (ד' קל"ט) דבקדשי מזבח נא אמרינן דההפקר מפקיע מידי הקדש. והוא כמה שכתב הקצה"ח (חו"מ סי' ק"ז ס"ק ה') על מה שכתב הרמ"א שאין הלוה יכול לומר יהא נכסים קונם עליך על המלוה לחוד אלא א"כ אסרן בקונם לכל העולם והוא ממשמעות דברי התוס' דכתובות (ד' נ"ט) והקצה"ח כתב כיון דקיי"ל דקונם כללי יש לי' פדיון. וכיון דאית לי' פדיון ממילא לא מצי להפקיע שיעבוד דבע"ח. דהא קדושת דמים אינו מפקיע מידי שיעבוד. והא דאמרי' בכתובות (ד' נ"ט) קונמות קא אמרת שאני קונם דקדושת הגוף הוא הוא משום דהתם מיירי בקונם פרטי דאמר קונם שאני עושה לפיך. וקונם כזה מדינא מפקיע מידי שיעבוד דקדושת הגוף הוא כמו אצטלא דפרסוה אמיתנא. אבל קונם כללי דיש לי' פדיון הוי כקדושת דמים. ואינו מפקיע מידי שיעבוד. וע"כ כיון דקונם פרטי דמי לקדושת הגוף ואין לי' פדיון. ע"כ דמי נמי לקדושת הגוף דאין ההפקר מפקיע. כמו דאמרינן בחולין (ד' קל"ט). ע"כ אמרינן שם אדם אוסר מרשותו לכשיצא מרשותו משא"כ בהקדש דההפקר מפקיע מידי הקדש. וע"כ כיון דשביעית הוי אפקעתא דמלכא ע"כ מפקיע מידי הקדש. אך עכ"ז אינו מדוקדק הלשון מה שאומר כההיא דמר ר' יוחנן דברי ר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקרו והכא מפני שקדם הפקרו להקדשו (כצ"ל) דמאי תלוי בהא שקדם הפקרו להקדשו. הא אפילו אם קדם הקדישו להפקירו אמרינן נמי בקדושת דמים דאתי ההפקר ומפקיע מידי שיעבוד.

ע"כ נ"ל דלכאורה יש לדקדק על מה שכתבתי בספרי ע"י (סוף ס"ה) לתרץ קושית הקצה"ח דהטעם הא דאמרינן בפסחים (ד' כ"ט) דהאוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל אין הטעם משום דלא גרם היזק להקדש אלא הטעם משום דפקע הקדושה עיי"ש שהארכתי בזה א"כ לכאורה יש להקשות מהא דאמרינן בפסחים (ד' ו') אמר רבא אם

של הקדש הוא אינו צריך מ"ט מיבדל בדילי אינשי מיני'. דלכאורה כיון דקיי"ל דחמץ אסור בהנאה א"כ ממילא פקע הקדושה וא"כ צריך לומר דלפני העולם שאינם יודעין שפקע הקדושה מיבדל בדילי אינשי מיני'. והוא דחוק [גם ממה שביארתי על הירושלמי (רפ"ה דתרומות) ולא כן סברין מימר אין להקדש אלא מקומו ושעתו א"ר חנינא תיפתר שחרב אותו המקום ולא מצא למוכרו אפי' בדמי עצים ולפי מה שביארתי שם מוכח דלא אמרינן דפקע ההקדש עיי"ש]:

ע"כ נראה לי לומר דאפי' לפי מה שביארתי בספרי ע"י (ס"ה) דאם הוי איסורי הנאה ע"כ פקע ההקדש אעפ"כ הוי הקדש מדרבנן. וכמו דאמרינן בב"ק (ד' ל"ג) הקדישו מוקדש אפי' לר"ע משום דר' אבהו דאמר ר' אבהו גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלי פדיון. וע"כ אעפ"י שהוא הפקר מ"מ לא פקע הקדושה מדרבנן משום דר' אבהו והא שביארתי בפסחים (ד' כ"ט) דהאוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל אין הטעם משום דלא גרם היזק להקדש אלא הטעם משום דפקע הקדושה היינו לענין מעילה וכמו דאמרינן במעילה (ד' ב') ומי איכא מעיל' מדרבנן ואפי' למאי דמשני התם דאיכ'. הכא מיירי דאורייתא. ועוד כיון דכל הטעם הוא משום של יאמרו אין הקדש יוצא בלי פדיון א"כ כיון דכבר אכל איפשר שא"צ לשלם. והא דאיתא בירושלמי (פ"א דפסחים) חמישית כר' יהודא הקדישו מוקדש עשרו תרומה אינה תרומה כו' אמר ר' אסי לא מסתברא דלא חלופין הקדישו אין מוקדש עשאן תרומה ה"ז תרומה הקדישו אינו מוקדש שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים א"כ משמע דלא קדיש כלל. וכמו שביארתי בספרי ע"י (סי' ה') דכיון שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים א"כ מתחילה לא חל הקדושה אלמא דמחמת שאינו שוה כלום לא חל הקדושה. וא"כ משמע התם דלא חל אפילו מדרבנן התם שאני שהוא בתחילת הקדש וע"כ כיון שלא שוה כלום להקדש א"כ לא חל ההקדש מתחילה. ולא שייך הא דר' אבהו שמא יאמרו הקדש יוצא בלי פדיון. אבל אם מתחילה חל הקדושה ואח"כ פקע הקדושה לא פקע רק מדאורייתא אבל מדרבנן אסור שמא יאמרו הקדש יוצא בלי פדיון:

והא דאמרינן בחולין (דף קל"ט) אמר לך רב דוקא קא פטרי משילוח כגון פירות שובכו דקדשי מזבח נינהו וכיון דקדשו קדושת הגוף לא פקעה קדושה מינייהו אבלבמקדיש תרנגולתו לבדק הבית דלאו קדשי מזבח דקדושת דמים בעלמא הוא כיון דמרדה פקע קדושתה וחייבת בשילוח היינו מדאורייתא אך מדרבנן איפשר דאמרינן דהוי הקדש מדרבנן משום דרבי אבהו דאמר גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלי פדיון:

ובזה יתבאר הירושלמי (פ"ד דפסחים) שהקשה ר' חייא ב"ר אבא קומי דר' מנא דאיך אמרינן דיש הקדש בשביעית ולאוכלו בלא פדיון אי איפשר שא"א להקדש לצאת בלא פדיון לפדותו ולאוכלו אין אתה יכול שלא יהא כלוקח לו קורדם מדמי שביעית (ולא רצה לתרץ דהטעם משום דהפקר של שביעית מפקיע מידי הקדש דאעפ"כ הוי הקדש מדרבנן וע"כ אמר לאוכלו בלא פדיון אי איפשר שא"א להקדש לצאת בלי פדיון. ולכאורה יש לדקדק למה האריך כל כך ואמר לאוכלו בלי פדיון אי איפשר שא"א להקדש לצאת בלי פדיון ואמאי לא אמר שלאוכלו אי איפשר שהוא הקדש. אך הכונה הוא שאעפ"י שנאמר שמדאורייתא פקע ההקדש אעפ"כ לאוכלו בלי פדיון אי איפשר שא"א להקדש לצאת בלי פדיון. והוא משום דר' אבהו שאמר גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלי פדיון:

[**וכמו** דאיתא בירושלמי (פ"ח דכתובות ה' ו') הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף עוד דינר ופודה נכסים הללו. ולא סוף דבר דינר. אלא אפילו כל שהוא שלא יהא הקדש נראה יוצא בלי פדיון. ר' אבהו בשם ר' יוחנן מועלין מעילה גמורה כו' והענין הוא דפליגי אם קדושת דמים מפקיע מידי שיעבוד ועי' בתוס' ב"ק (ד' ל"ג) ויתבאר במקום אחר]:

וע"ז משני ר' מתנא כדר' יוחנן מפני שקדם נדרו להפקרו והכא כמו שקדם הפקרו להקדשו. פי' דע"כ אמרינן דאינו קדוש כלל וא"צ אפי' פדיון. דהוי כמו שקדם הפקירו להקדישו. דחיוב הפקר דשביעית הי' קודם שהקדישו. וע"כ הוי כמו שחל ההפקר מתחילה. ואעפ"י שבאמת לא חל ההפקר מתחילה כמו דמוכח מהא שהבאתי מנדרים (ד' מ"ב) דאיתא התם דנכסים אלו עליך לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות אעפ"י שהגיע שביעית אך הכא שאני דבאמת הפקר מפקיע מידי הקדש דמים. אלא דלא נימא דמכל מקום צריך פדיון שלא יהא הקדש נראה יוצא בלי פדיון. ע"ז אמר כההיא דמר ר' יוחנן דברי ר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקרו. (פי' אבל אם קדם ההפקר לנדר לא חל). והכא נמי הוי מפני שקדם הפקרו להקדשו אך זהו לטעם שלא יהא נראה הקדש יוצא בלי פדיון ע"כ אומר דלא יאמרו העולם שהקדש יוצא בלי פדיון ומשום דהוי כמו שקדם הפקרו להקדשו. אבל לענין דינא הטעם דאעפ"י שבאמת חל ההפקר אח"כ אלא שמפקיע מידי הקדש וא"כ היה צריך פדיון מדרבנן שלא יאמרו הקדש יוצא בלי פדיון. אך כיון דהוי כמו שקדם הפקירו להקדישו וע"כ א"צ פדיון משא"כ בנדרים (ד' מ"ב) דהוי קונם פרטי והוי כמו שקדוש קדושת הגוף ע"כ איתא התם דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו. וע"כ אם אמר נכסים אלו עליך לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו ואינו אוכל כו' משום דבאמת חל הנדר מתחילה. ושביעית אינו מפקיע קונם

פרטי דדמי לקדושת הגוף דאין לי' פדיון. וע"כ חל: **והנה** יש עוד לבאר בזה. והוא במה שביארתי דאם ההקדש אינו שוה כלום. והוא הקדש דמים פקע ההקדש והכי איתא בירושלמי (ספ"ג דמ"ש) א"ר יוסי מתניתא אמרה כן חמורה מועלין בה ובחלבה וחלב לאו כמתה היא. וכל שהוא טעון פדיון מועלין בו (ט"ס וצ"ל וכל שאין לו פדיון אין מועלין בו ופי' שמביא ראי' דבהמה טמאה לא בעי העמדה והערכה דאי אמרינן דבהמה טמאה בעי העמדה והערכה. א"כ איך תנן במעילה (ד' י"ב) דבקדשי ב"ה הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה חמורה מועלין בה ובחלבה. וא"כ אי אמרינן דבהמה טמאה נמי טעונה העמדה והערכה הא החלב הוי כמתה. וא"כ כיון שבעי העמדה והערכה וא"כ לח יכול לפדות. דהא החלב הוי כמתה. וא"כ כיון שאין לו פדיון אין מועלין בו. וכן הקשו התוס' פ"ד דמעילה (ד' ט"ו) דאיך אמרינן שם אמר עולא א"ר יוחנן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ד"ת. במאי אילימא בקדשי בדק הבית אפי' כי מתו נמי לא יהא אלא דאקדיש אשפה לבדק הבית לאו אית בה מעילה. והקשו בתוס' דמי דמי אשפה ראוי' לפדות. אבל הכא לאו בר פדיון הוא דלאו בר העמדה והערכה. פי' א"כ כיון דאינה ראוי' לפדות. א"כ איך מועלין בה:.,

אך לכאורה נראה דמהסוגי' דחולין (ד' פ"ד) הכא במאי עסקינן בקדשי בדק הבית ולפרקינהו ולכסינהו בעי העמדה והערכה רבי הוא ונסיב לה אליבא דתנאי בשחיטה שאינה ראויה סבר לה כר"ש בהעמדה והערכה סבר לה כר"מ (פי' וע"כ הוי שחיטה שאינה ראויה. וא"כ מפני מה לא אמרינן כיון דבעי העמדה והערכה ואינו יכול לפדות וא"כ ממילא פקע ההקדש דהא אינה ראוי' כלום. ומשמע דאסור מדאורייתא. דהא אמרינן בב"ק (ד' ע"א) בשלמא למ"ד דאורייתא אמטו להכי פטרי רבנן. אלא למ"ד דרבנן אמאי פטרי. אלמא אם הוא דרבנן לא אמרינן דהוי שחיטה שאינה ראוי' וא"כ כיון דאמרינן בחולין (שם) דהוי שחיטה שאינה ראויה אלמא דאסור מדאורייתא אע"פ דבעי העמדה והערכה. והשתא אם איתא דכל שאינו יכול לפדותו אין מועלין בו כמו דאיתא בירושלמי (שם) א"כ איך הוי שחיטה שאינה ראוי'. וכן כתב הרמב"ם (פ"ג מה' מעילה ה' י') הקדיש בהמה ועוף למזבח קדושת דמים. כגון שאמר דמי בהמה כו' הרי הן כקדשי בדק הבית ומועלין בחלבן ובביציהן עכ"ל. אלמא אע"ג דהחלב טעון העמדה והערכה לדידן דקיי"ל דא' קדשי מזבח וא' קדשי בדק הבית בעי העמדה והערכה ואפ"ה מועלים בהן. ואמאי הא כיון דא"א לפדות את החלב א"כ לא בעי העמדה והערכה. וכמו דאיתא בירושלמי (שם) וחלב לאו כמתה היא. וכל שאינו יכול לפדותו (כצ"ל) אין מועלין בו. ובמ"א יתבאר:

ובזה איפשר לבאר הירושלמי (פ"ב דפסחים הלכה ב') אית תנא תני לא יראה לך לך אי אתה רואה אבל רואה את לגבוה אית תנא תני אפי' לגבוה מ"ד לך אי אתה רואה רואה את לגבוה כשהקדישו קודם לביעורו. מ"ד אפילו לגבוה כשהקדישו לאחר ביעורו א"ר בון בר"ח קומי ר' זעירא תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר"ש. ופי' הק"ע כשהפקירו קודם לזמן ביעורו. וכיון שהגיע זמן ביעורו לאו דידיה הוא כשהקדישו לאחר ביעורו ואז אינו ברשותו להקדישו הילכך עובר עליו עכ"ל:

והנה מה שפי' הק"ע כשהקדישו לאחר ביעורו ואז אינו ברשותו להקדישו. וא"כ ס"ל דחמץ אסור בהנאה. וא"כ מילתא דפשיטא הוא כיון שאינו יכול להקדישו. ע"כ נראה לי שהוא כמו דאמרינן בחולין (דף קל"ט) הקדיש חי' ואח"כ שחטה פטור מלכסות שחטה ואח"כ הקדישה חייב לכסות. ופירש"י דחיובא דחל עלי' לא פקע והכא נמי אם הקדישו קודם לביעורו. ע"כ אינו חייב בביעור. אבל אם הקדישו לאחר ביעורו שכבר נתחייב במצות השבתה תו לא פקע. וכן אמרינן שם בירושלמי מ"ד לך כו' אתה רואה בפלטי'. אית תנא תני אפילו בפלטי' מ"ד לך אי אתה רואה אבל אתה רואה בפלטי' כשהפקירו קודם ביעורו. מ"ד אפי' בפלטי' כשהפקירו לאחר ביעורו. היינו טעמא נמי דאם הפקירו קודם לביעורו לא חל עלי' מצות השבתה. אבל אם הפקירו לאחר ביעורו חל עלי' מצות השבתה. וע"כ לא מהני אפי' הניחו בפלטי'. ובאמת הוא אליב' דריה"ג דס"ל דחמץ בפסח מותר בהנאה. וע"כ יכול להקדיש או להפקיר לאחר ביעורו ג"כ:

אך שצריך להבין הא דאמר ר' בון בר"ח קומי ר' זעירא תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר"ש. דאם הכונה הוא דהא דאמר דאפי' הקדיש חייב לבער הוא בקדשים שחייב באחריותן. א"כ למאי אמר כר"ש. הא בחמץ בפסח כ"ע מודו דאם חייב באחריותן דחייב לבער. וכמו דאמרינן בפסחים (דף ו') הניחא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי. אלא למ"ד לאו כממון דמי מאי איכא למימר שאני הכא דאמר לא ימצא. וא"כ ר' זעירא דאמר תיפתר בקדשי' שהוא חייב באחריותן וע"כ חייב בביעור ומאי קאמר כר"ש:

ע"כ נ"ל דאיפשר לומר דקאי על הא דאמר בתחילה מ"ד לך אי אתה רואה אבל את רואה לגבוה כשהקדישו קודם ביעורו. מ"ד אפי' לגבוה כשהקדישו לאחר ביעורו ופירשתי דזהו כריה"ג דחמץ בפסח מותר בהנאה. דאל"ה איך מצי להקדיש לאחר ביעורו. אך אעפ"כ לא יתיישב. דהא אמרין בירושלמי (פ"א דפסחים ה' ג') חברי' אמרין חמישית כר' יהודא הקדישו מוקדש עשאו תרומה אינה תרומה. הקדישמוקדש הקדש דמים עשאו תרומה אינה תרומה. שלא נתנו תרומה אלא לאכילה בלבד ואמר לון ר' יוסי מסתברא דלא חלופין הקדישו אינו מוקדש כו' שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כו'.

וא"כ בשעה חמישית כר' יהודא אף דמותר בהנאה אעפ"כ אם הקדישו אינו מוקדש מחמת שאינו שוה להקדש כלום שאין פודין את הקדשים כו' ע"כ לא חל ההקדש. וא"כ איך אמרינן דאם הקדישו קודם ביעורו פטור. ואמאי הא כיון שהגיע זמן הביעור א"כ אינו שוה להקדש כלום ופקע ממונו דהקדש. וכמו שביארתי הסוגיא דפסחים (דף כ"ט) דהא דאמרינן דאם אכל חמץ בפסח לא מעל הוא מטעם דפקע הקדושה. כיון שהוא הקדש דמים ואינו ראוי לדמים. ואע"ג שביארתי דאיפשר לומר דאפ"ה הוי הקדש מדרבנן מחמת שחל עליו הקדש. אפ"ה הכא משמע דמדאורייתא קאמר לך אי אתה רואה אבל אתה רואה של גבוה. וא"כ איך הוי הקדש ועוד דאיך תחול ההקדש לאחר זמן ביעורו כיון שאין שוה כלום להקדש. דהא אין פודין כו':

וע"ז אומר אמר ר' בון בר"ח קומי ר' זעירא תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר"ש. וע"כ כיון דהוי גורם לממון ע"כ חל ההקדש. והוא ממש כמו שפירש הבעה"מ על הא דאמרינן בפסחים (דף כ"ט) והכא בהא קא מיפלגי בדבר הגורם לממון כממון דמי ומ"ד לא מעל קא סבר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי. ופי' הבעה"מ והביאו הקצה"ח בחו"מ (ס' שפ"ו) דמיירי באוכל חמץ של הקדש שהקדישו בעלים באחריות ומשום הכי ה"ל גורם לממון וע"כ קאמר ר' בון בר"ח קומי ר' זעירא תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר"ש ופי' דע"כ חל ההקדש. וכמו שביארתי שם משום דהוי גורם לממון שאם תאבד יצטרכו הבעלים לשלם. ע"כ חל ההקדש. דהא שוה ממון להקדש לר"ש דס"ל בדבר הגורם לממון כממון דמי. אך לכאורה קשה דא"כ חייב בב"י ובהשבתה נמי. משום האחריות שקבל עני'. אך איפשר לומר דאינו חייב רק אם מונח ברשותו. אבל אם מונח ברשות הקדש א"כ נא מתחייב בהשבתה [ועיין בספרי ע"י (ס"ה) דלא אתרבי חמץ שקבל עלי' אחריות לעשה דתשביתו ללאו דב"י. וע"כ מהני אם מוציא מביתו ועי' בש"א סי' ע"ח]. וע"ז אומר דאם הקדישו לאחר ביעורו. ע"כ חל עליו חובת השבתה וע"כ חייב לבערו. משא"כ אם הקדישו קודם ביעורו דלא חל עניו חובת השבתה על כן אין צריך לבער:

עוד נראה לי לבאר בפשיטות. דהא דאומר הירושלמי א"ר מתנא ולמה לית אנן אמרינן כיי דאמר ר' יוחנן מפני שקדם נדרו להפקירו מפני שקדם הפקירו להקדישו (צ"ל והכא מפני שקדם הפקירו להקדישו וכמו שביארו המפרשים המהרא"פ והק"ע דשביעית הוי כמו שקדם הפקירו להקדישו. וא"כ לא חל הקדש על שביעית. וא"כ לא קשה מה שהקשה ר' חייא בר אבא לאוכלו בלא פדיון אי איפשר שאי איפשר להקדש לצאת בלא פדיון לפדותו ולאוכלו נמצא כלוקח לו קורדם מדמי שביעית. כיון שאין ההקדש חל:

ומה שהקשיתי מהא דאיתא בנדרים (ד' מ"ג) המודר הנאה מחבירו לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות דאיתא שם דאדם אוסר דבר מרשותו לכשיצא מרשותו. ע"כ נראה לי שיש חילוק בין אי אמרינן דשביעית הוי מן התורה ובין לרבי דסובר דשביעית בזמן הזה דרבנן. וכמו שביארתי (רפ"ה דפאה) שיש חילוק בין שביעית דאורייתא לשביעית דרבנן: דאי אמרינן דשביעית בזה"ז הוה דאורייתא הוי אפקעתא דמלכא. אבל אי אמרינן דשביעית בזמן הזה דרבנן היינו שחייבו חכמים להפקיר בשביעית. אבל לא הוי אפקעתא דמלכא וע"כ איפשר לומר דהא דאמרינן דשביעית כיון דבודאי יבוא שביעית ויהי' אפקעתא דמלכא. וע"כ אפי' אם נדר לפני שביעית לא חל ההקדש דהוי כמו שקדם הפקירו לנדרו. דכיון שיבוא שביעית הוי אפקעתא דמלכא. ע"כ לא היה כונתו על שביעית. משא"כ אי אמרינן דשביעית בזמן הזה דרבנן והיינו שחכמים חייבוהו להפקיר בשביעית. וע"כ לא הוי כמו שקדם הפקירו לנדרו. דכיון דלא הוי ממילא אפקעת' דמלכא אלא דצריך לקיים מצות חכמים ולהפקיר:

ולפ"ז אתי שפיר דבנדרים מיירי בשביעית בזמן הזה דרבנן וע"כ אדם אוסר דבר מרשותו לכשיצא מרשותו אבל הכא דבדאורייתא קא מיירי דהא יליף מקרא ושבתה הארץ שבת לד' כל דבר שהוא לד' קדושת שביעית חלה עליה. ומדינא דאורייתא הוי כמו שקדם הפקירו לנדרו וא"כ ממילא לא חל ההקדש ואם כן ניחא מה שהקשה רחב"א. לאוכלו בלא פדיון אי איפשר שאי איפשר להקדש לצאת בלי פדיון כו' שכיון שההקדש לא חל רק שביעית ניחא שפיר:

ובזה איפשר לבאר הירושלמי (פ"ד דנדרים ה' ו') המודר הנאה מחבירו לפני שביעית לא יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות. ובשביעית לא יורד לתוך שדהו אבל אוכל הוא מן הנוטות כו' רשב"ל פתר מתניתא המודר הנאה מחבירו לפני שביעית לא יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות ואם נדר בשביעית אינו יורד לתוך שדהו אבל אוכל מן הפירות כו' ואתי דרשב"ל כר' יוסי דר' יוסי אמר מפני שקדם נדרו להפקירו כן רשב"ל אמר שקדם נדרו להפקירו ולא הפקירו לנדרו. ר' יונה ר' בא ב"ח בשם ר' יוחנן מודה ר' יוסי בהפקר תורה שמותר עכ"ל:

והנה בספרי נ"י ביארתי שר"ל מפרש למתניתין דהא דאמר ובשביעית יורד לתוך שדהו היינו אם נדר בשביעית. אבל קודם שביעית אסור אפילו בשביעית ולכאורה הטעם הוא משום דאדם אוסר דבר מרשותו לכשיצ' מרשותו] אך איפשר לומר דס"ל כר' יוסי דהפקר כמתנה מה מתנה עד דאתי לרשות זוכה. וא"כ איך יורד לתוך שדהו. ע"כ מפרש מתניתין הא דבשביעית לא יורד לתוך שדהו הוא אם נדר בשביעית. והטעם דבזה מודה ר' יוסי

דמותר. דהטעם משום שקדם הפקירו לנדרו ולא היה כונתו על ההפקר. וע"כ אפי' לר' יוסי דס"ל דהפקר כמתנה בעינן דווקא עד דאתי לרשות זוכה אעפ"כ אם קדם הפקירו לנדרו לא היה כונתו על ההפקר וע"כ מותר:

וע"ז אמר ר' יוחנן מודה ר' יוסי בהפקר תורה שמותר דהא דאמר ר' יוסי דהפקר לא הוי עד דאתי לרשות זוכה היינו דווקא במפקיר מדעתו. אבל בהפקר תורה דהיינו בשביעית אפי' ר' יוסי מודה דאפי' נדר לפני שביעית מותר בשביעית מחמת דשביעית הוי הפקר תורה ואפקעת' דמלכא. וע"כ אע"ג דר' יוסי ס"ל דהפקר לא נפיק מיד בעלים אלא בזכי' אעפ"כ מודה ר' יוסי בשביעית וכמו דאמרינן בירושלמי דפסחים (פ"ב ה' ב') הכל מודים בגר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו מ"ד הערמה לית כאן הערמ' כו' ומ"ד זכי' לית כאן זכי' והוא מותר דבגר שמת א"צ זכי' כיון דלאו מדעתו הופקר. [וע"ש שהבאתי ראיות שהפקר תורה היינו הפקר דממילא:

ולפי מה שביארתי איפשר לומר דהפי' הוא דדווקא בהפקר תורה היינו בשביעית ד"ת דהוי אפקעתא דמלכא אבל בשביעית דהוי מדרבנן דהיינו שצריך להפקיר הוי ככל הפקר דעלמא דלא נפיק מיד בעלים אלא בזכי' [ור' יוחנן ס"ל דשביעית בזמן הזה דרבנן וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ב דדמאי) ר' יוחנן כדעתי' דאמר קל הוא שהקילו בשביעית שהיא מדבריהם. וכן בירושלמי (פ"ח דשביעית) מה עבד לה ר' יוחנן קל הקילו בשביעית שהיה מדרבנן]. וא"כ איפשר לומר דלא נפיק מיד בעלים אלא בזכי'. וע"כ אמר ר' יוחנן מודה ר' יוסי בהפקר תורה שמותר והא דשביעית פטור מן המעשר אפי' בשביעית בזה"ז דרבנן הוא משום דלענין תרומות ומעשרות מודה ר' יוסי שפטור כמו דאיתא בירושלמי (פ"ד דנדרים) תמן אמר הפקר כר' יוסי ואין חייב במעשרות דאמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי ובא הלוי כו' יצא הפקר שידך וידו שוין בו כו':

אך לכאורה משמע דאפי' בשביעית בזה"ז דרבנן איפשר דמודה ר' יוסי דהוי הפקר מיד דכל דתיקון דרבנן כעין דאורייתא תיקון כמו דמשמע בירושלמי (פ"ט דשביעית) א"ל חמי לך תלתא רחמין ואפקריה קומיהון קפודקאי דציפורין שאלין לר' אימי בגין דלית לאילין עמא רחים ולא שאיל שלם איך צרכא מיעבד א"ל כד תחמון ריגלא צלילא תהוין מפקין לשוקא וחזרון וזכון כו'. אלמא דסגי בהפקר לחוד אפי' בשביעית בזה"ז דרבנן [ועיין בנדרים (ד' מ"ג) דבאפקרי' באפי תלתא ר' יוסי מודה. אך ממה דא"ל כד תהוין ריגלא צלילא (פי' שאין אדם בשוק תהוין מפקרין לשוקא וחזרוןוזכון בי' וא"כ הפקיר בינו לבין עצמו ואעפ"כ אמר לזכות אחר ההפקר בעצמו. אך יש לומר כיון דאם זוכה אח"כ מן ההפקר. ולא שחזר בהפקר אלא שזוכה בו כמו אחר הזוכה בו ע"כ הוי הפקר

וכמו דאיתא בנדרים (ד' מ"ג) דמשזכה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו אלמא דאם חזר וזכה בו ולא שחזר מן ההפקר הוי הפקר ואיפשר שזהו כוונת הירושלמי הדא אמרה שאדם מפקיר וחוזר וזוכה בו. פי' שאם זוכה בו אח"כ מכאן ולהבא הוי הפקר ופטור מן המעשרות. ובזה אתי שפיר מה דא"ל תהוין מפקין לשוקא וחזרון וזכון בי' פי' שתקח מן ההפקר בזכי' כמו אחר הזוכה ולא שתחזור מן ההפקר:

אך לפי מה שביארתי איפשר לומר דהא דאמר ר' יוחנן מודה ר' יוסי בהפקר תורה שמותר (פי' אפי' בנדר לפני שביעית אעפ"כ הוי כמו שקדם הפקירו לנדרו. ולא חל על שביעית דכיון דהוי אפקעתא דמלכא. א"כ לא היה כונתו על שביעית וע"כ לשיטת הירושלמי בשביעית של תורה אפי' בנכסים אלו דאדם אוסר דבר מרשותו לכשיצא מרשותו אפ"ה בשביעית מותר דכיון דהוי הפקר תורה והזמן ממילא קא אתי ע"כ לא הי' כונתו על שביעית דהוי אפקעתא דמלכא והוי כמו שקדם הפקירו לנדרו. אך זהו דווקא בהפקר תורה דהיינו בשביעית דאורייתא. אבל בהפקר דרבנן דהיינו שביעית בזה"ז דהוי דרבנן כמו דס"ל לר' יוחנן. א"כ אם מיירי בנכסים אלו אדם אוסר דבר מרשותו לכשיצא מרשותו. וא"כ אי מיירי מתניתין בנכסים אלו צריך לפרש המשנה ובשביעית כו'. דהיינו שנדר בשביעית עצמה. וע"כ הוי כמו שקדם הפקירו לנדרו. משא"כ לפני שביעית דכיון דהוי דרבנן וצריך לעשות מעשה להפקיר לא אמרינן דהוי כמו שקדם הפקירו לנדרו ודוק:

[**ובזה** איפשר ליישב קצת מה שתמה המ"ל ברמב"ם ריש הלכות שמיטה דאמאי לא הביא הרמב"ם דינים אלו דשביעית דלפי מה שביארתי כל הפלפול של הירושלמי הוא בקרא דמרבינן דאפי' בדבר שהוא לה' קדושת שביעית חל עליו וא"כ איפשר לומר דשביעית דרבנן לא חל שביעית על הקדש. [וכמו שביארתי לקמן בפ"ה דמ"ש דאי כרם רבעי דאורייתא א"כ אסור בהנאה מדאורייתא. א"כ אין שביעית נוהג דאיך יפקיר כיון שאינו ברשותו כיון שאסור בהנאה] והכא נמי כיון דהוי הקדש אם כן איך ינהוג בו קדושת שביעית להפקיר. כיון דהוי מדרבנן. בשלמא אי שביעית מדאורייתא א"כ הוי אפקעתא דמלכא. משא"כ אי אמרינן דשביעית בזה"ז דרבנן. והא דאמרינן בב"מ (ד' ק"ו) דמוכח שם דהקדש חל על שביעית וכן שביעית נוהג התם הוא לענין זריעה וחרישה בקרקע דלדעת הרמב"ם הוי דאורייתא עיין ברמב"ם ובכ"מ משא"כ לענין קדושת שביעית וע"כ לא הביא הרמב"ם ויש בזה להאריך ובמ"א יתבאר ודוק:

פרק ח

הלכה ב

קטע ג

ירושלמי נאמנים על הלקט כו' ועל מעשר עני בכל שנתו כו' ר' אלעזר דרומא בעא קומי ר' יוסי מתניתין דר"א אמר הנאמן על השני נאמן על הראשון אמר ר' יוסי ד"ה היא שני' היא שאין אדם עושה בדבר ערוה והנה המפרש מהרא"פ פירש שמקשה דאיך הם נאמנים לומר דהוי של לקט כו'. וע"ז משני שאין אדם עושה בדבר שגנאי וחרפה לו לומר שהוא עני ונוטל לקט אם לא בודאי שהוא אמת אך באמת הוא דחוק מאוד דמה שייך זה להא דר"א דנאמן א על השני נאמן על הראשון ועיי"ש שנדחק בזה מאוד

ע"כ נראה לי לפרש שמקשה דאיך אמרינן דנאמן לומר דמעשר עני הוא וע"כ א"צ ליתן מעשרות מזה דכיון שהוא נוטל מעשר עני צריך להפריש מזה המעשר עני דמאי דדילמא לא הפריש מעשר ראשון וא"כ הוא טבול למעשר ולתרומת מעשר. וכמו שמקשה הירושלמי (פ"ד דדמאי) אמר פדוי הוא נאמן (פי אם חומר הע"ה על מעשר שני שהפריש שפדוי הוא נאמן ומקשה מתניתין דר"א היא דר"א אומר הנאמן לשני נאמן לראשון (ופי' המפרש דתני נאמן אעפ"י שיש לחוש שיש במ"ש זה מעשר ראשון). וע"ז משני אמר ר' יוסי ד"ה היא עשו אותה כתוספת הביכורים מה תוספת הביכורים נאכלת בטהרה ופטור מן הדמאי אף זה נאכלת משום שני ופטור מן הראשון וזה ניחא דווקא במעשר שני דהוי קודש וע"כ הוי כתוספת הביכורים ופטור מן הדמאי אבל במעשר עני איך פטור מן המעשרות אם אינו לוקח מחבר. דהא המעשר עני טבול למעשר ראשון. וע"ז בעא קומי ר' יוסי מתניתין דר"א היא דר"א אמר הנאמן על השני נאמן על הראשון והטעם הוא כמו דאמרינן שם מפני שאינו חשוד להקדים. דאם אינו מפריש מעשר ראשון א"כ מקדים מעשר שני לראשון וע"כ הכא נמי כיון שמפריש מעשר עני מסתמא הפריש מעשר ראשון דאם לא הפריש מעשר ראשון א"כ מקדים מעשר עני למעשר ראשון אבל לרבנן קשי' דאיך נאמן לומר מעשר עני ואינו צריך להפריש מעשר דילמא הוא טבול למ"ר ולת"מ:

אך לכאורה קשי' דמה מקשה הירושלמי הא תנן (רפ"ג דדמאי) מאכילין את העניים דמאי וא"כ כיון שהוא עני פטור מן הדמאי אך באמת שיטת הירושלמי דהא דאמרינן מאכילין את העניים היינו לחד מ"ד בעניים חבירים. והא מאכילין את העניים דמאי היינו שמותר ליתן לו דמאי אבל הוא מחוייב לעשר. ועיין בשנות אלי' שכתב שם היוצא לנו מזאת המשנה לשיטת הירושלמי דעניים בעצמם אינם רשאים לאכול דמאי רק

דהתירו לבעה"ב שרשאי לחלק והם יתקנו בעצמם (ובגמ' דילן בעירובין (ד' ל"א) על הא דמערבין בדמאי מפרש משום דאי בעי הוה מפקר לנכסי' וחזי לי' עיין שם משמע בפשיטות דעני רשאי לאכול דמאי) ואע"ג דר' יוסי קאמר התם בעניי ע"ה היא מתניתא וא"כ משמע דסובר כשיטת הש"ס דילן דעניים פטורים לגמרי וא"כ איך אמרינן ר' אלעזר דרומא בעא קומי ר' יוסי מתניתין דר"א היא הא לר' יוסי לא קשה מידי אך איפשר לומר דמשמע ליה דנאמן לומר של מעשר עני הוא ואפילו אחר יכול ליקח ממנו ולאכול וע"כ מקשה מתניתין דר"א היא כו':

וע"ז א"ר יוסי ד"ה היא שני' היא שאין אדם עושה בדבר ערוה (והוא ט"ס וצ"ל שאין אדם עושה בדבר עבירה) פי' שאין אדם עושה מצוה בדבר עבירה. [או שצריך להגיה שאין אדם עושה מצוה בדבר עבירה] פי' כיון שמפריש מעשר עני ונותן לעני בודאי הפריש כל המעשרות. דאל"כ הוא עושה מצוה ליתן מעשר לעני ומכשילו [והא דתנן בפ"ג דדמאי גבאי צדקה ב"ש אומרים נותנים את המעושר לשאינו מעושר. אלמא דנותן צדקה מן שאינו מעושר התם לגבאים שמחזרים על צדקה. אבל הכא שנותן מעצמו מעשר עני לעני א"כ הוא נותן משום דרוצה לקיים מצות מעשר עני. ע"כ אינו עושה מצוה בדבר עבירה):

והא דאמרי רבנן דנאמן על השני אינו נאמן על הראשון וא"כ הוא עושה מצוה בדבר עבירה התם הוא אוכל בעצמו ואם לא יפריש נמצא שהוא טבול לכל. ע"כ מפריש מעשר שני כדי שלא יאכל טבל הטבול למעשר שני משום דמעשר שני לעצמו ויאכל בירושלים. אבל מ"מ חשוד הוא על מעשר ראשון דהא צריך ליתנם ללוי [ועיין שם מה שביארתי שם בירושלמי]. אבל ליתן מעשר עני אין אדם עושה מצוה בדבר עבירה ודוק:

הלכה ד

קטע ב

דף מ"ד אין פוחתין לעניים בגורן מחצי קב חטין וחצי קב שעורין כו' מ"ט ואכלו בשעריך ושבעו תן לו כדי שביעה. חזקי' שאל לאבוי מנא אינין שעוריי' א"ל אהן צררא סמך הדא ברתא:

ואיפשר לומר שלא רצה לומר שיהי' הסמך על הא דכתיב ואכלו בשעריך ושבעו והוא כמו שהקשה המ"ל ברמב"ם (פ"ו מה' מ"ע) דהא בפ' כי תבוא דכתיב ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה דמיירי במ"ע המתחלקבתוך הבית (דאל"ה לא שייך לומר ונתת שיש לו בהם טובת הנאה. וכמו דאיתא בנדרים (דף פ"ד) רבא אמר כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיב בי' נתינה ונתת ללוי ולגר פי' מש"ה אסור לי' לאתהנוי' כאן במעשר

עני המתחלק בתוך הגרנות כיון דכתיב בי' והנחת בשעריך שרו לי' לאתהנוי' וא"כ רישא דקרא מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית וסיים קרא ואכלו בשעריך ושבעו אלמא דגם במ"ע המתחלק בתוך הבית צריך ליתן להם כדי שביעה והרמב"ם הביא פסוק זה דואכלו בשעריך ושבעו ללמוד הימנו שצריך ליתן להם כדי שביעה ואח"כ כתב דמ"ע המתחלק בתוך הבית אין צריך ליתן כדי שביעה. והדבר הוא תמוה דקרא במ"ע המתחלק בתוך הבית מדכתיב ונתת וע"כ צריך לומר דסכינא חריפא מפסקא לקראי כו' וע"כ אמר אהן צרורא סמיך הדא ברתא שאי איפשר ללמוד מפסוק זה. דהא כיון דכתיב בי' ונתת מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית ובמעשר עני המתחלק בתוך הבית מחלק לכל העניים כזית שאין מצוה ליתן כדי שביעה אלא בשדה. ובזה איפשר לבאר הירושלמי שם ר' חייא הוה יתיב קומי רבי והוא אמר טעמין והוא סתר אמר טעמין והוא סתר א"ל לא יכלן מסתור אלא מבני וכמו שפירש המפרש שאין ראוי לסתור אלא לבנות:

ועוד איפשר לומר דאם הטעם משום דכתיב ואכלו בשעריך ושבעו א"כ מפני מה תנן מדה זו אמורה בכהנים ובלוים ובישראלים א"כ משמע דבכהני' ובלוים דהיינו דבתרומה ומעשר נמי דינא הכי ולפי מה שהביא המ"ל בשם רבינו ישעי' דהא דכתיב מדה זו אמורה בכהנים ובלוים ובישראלים (פי' גם כשמחלק תרומה בגורן או מעשר א' ללוים אל יפחות לכל אחד מחצי קב שיהא בו כדי נתינה) וא"כ אין הטעם משו' דכתיב ואכלו בשעריך ושבעו דהא האי קרא כתיב במעשר עני. ולפי"ז משמע דילפינן מדכתיב נתינה דבעינן שיעורא ואע"ג דאמרינן דחטה אחת פוטרת את הכרי זהו דווקא לענין לפטור את הטבל אבל מ"מ לענין קיום מצות נתינה אין פוחתין מחצי קב (ועיין שם במ"ל):

והנה בספרי שפת הנחל בארתי על הא דאמרינן בגיטין (דף כ') אמר ר"ח יכילנא למפסלינהו לכולהו גיטי דעלמא כו' אלא משום דכתיב ונתן והכא לא יהיב לה מידי דילמא נתינת גט הוא תדע דשלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר גופא שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר אמר רב אשי אף אנן נמי תנינן על העלה של זית דלמא שאני עלה של זית דחזי לאצטרופי ותני' רבי אומר כתבו על איסורי הנאה כשר נפיק לוי דרשה משמי' דרבי ולא קלסוה משמי' דרבים וקלסוה אלמא הלכתא כותי':

וכתבו התוס' וכן שלף איש נעלו ונתן לרעהו לא בעינן שו"פ אע"ג דכתיב ונתן וכן גבי תרומה חטה א' פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב תן לו ובמתנת דם חטאת ובמתנת בהונות אין שיעור כו':

וביארתי שם הא דאמרינן נפיק לוי דרשה משמי' דרבי ולא קלסוה משמי' דרבים וקלסוה אלמא הלכתא כותי' ועיין בתוספות שם ואיפשר לבאר דהא דדרשינן משמיה דרבי ולא

קלסוה הוא כמו שהבאתי בספרי ע"י (סימן ו') תני ר' חייא לא סוף דבר בשטר שהוא יפה שוה פרוטה אלא אפי' כתבו על החרס או על הנייר ונתן לה ה"ז מקודשת תני זונין מעשה בא לפני רבי ואמר מגורשת רא"א אינה מגורשת הוי בי' רבנן מאן דאמר מגורשת מקודשת ומ"ד אינה מגורשת אינה מקודשת כו' עיי"ש. וע"כ כי דרשה משמי' דרבי ולא קלסוה דמשמע רק רבי סובר דמגורשת אם כתבו על איסורי הנאה אבל לא רבנן וע"כ לא קלסוה וע"כ כי דרשה אח"כ משמי' דרבים וקלסוה למימרא דהלכתא כותי':

ועוד ביארתי שם דמוכח דרבי סובר דלא בעינן נתינה דהא אמרינן בקידושין (דף נ"ח) הגונב טבלו של חבירו משלם לו דמי טבלו של חבירו דברי ר' ור' יוסי בר"י אומר אינו משלם אלא דמי חולין שבו ואמרינן שם דבדשמואל קמיפלגי דאמר שמואל חטה א' פוטרת את הכרי דמר אית לי' דשמואל דחטה א' פוטרת את הכרי וע"כ משלם לו דמי טבלו וא"כ מוכח דלא אמרינן דאע"פ דחיטה אחת פוטרת את הכרי אעפ"כ צריך לקיים מצות נתינה (ולפי' הרב ישעי' שמובא במ"ל ודוחק לומר דמיירי בבית וכמו דמשמע מדברי ר"י מובא במ"ל דמיירי בגורן כמו במעשר וא"כ מוכח מדרבי דס"ל דלא בעינן שיהא בנתינה דבר חשוב וע"כ כשדרש משמי' דרבי כתבו על איסורי הנאה כשר דלא בעינן כדי נתינה. משמע דחכמים ס"ל גבי גט דכתבו על איסורי הנאה פסול ע"כ לא קלסוה רק לאחר שדרש משמי' דרבים וקלסוה: ועוד איפשר לומר שע"כ דרש תחילה משמי' דרבי דהתוספות וכתב בגיטין (דף כ') והא דאמר אבא שאול בפסחים (דף ל"ג) דזר שאכל תרומה לא מתחייב בפחות מש"פ דכתיב ונתן לכהן כו' ואין נתינה פחות משוה פרוטה היינו משום דתשלומי תרומה ילפינן מתשלומי מעילה דתרווייהו תשלומי קודש מקרי וגמר חטא חטא ממעילה וע"כ דרש תחילה משמי' דרבי דלרבי א"ש טפי דאמרינן בפסחים (דף ל"ג) מאן שמעת לי' דאמר הזיד במעילה במיתה רבי היא דתני' כו' מ"ט דרבי אמר ר' אבהו גמר חטא חטא מתרומה מה תרומה במיתה אף מעילה במיתה כו' דילמא כאבא שאול ס"ל דאמר יש בה שו"פ אע"ג דלית בה כזית כו' וא"כ לרבי איפשר לומר דכתבו על איסורי הנאה כשר והא דבעינן כדי נתינה בזר שאכל תרומה הוא לא משום דבעינן כדי נתינה אלא משום דילפינן חטא חטא ממעילה וא"כ הא דבעינן כדי נתינה לדידן הוא משום דכתיב ונתן אלמא דבעינן שיהא כדי נתינה. אבל באמת אפי' לרבנן ילפינן ג"ש דחטא חטא מתרומה ועיין תוס' פסחים (דף ל"ג) בד"ה אף מעילה כו' וע"כ כי אמר משמי' דרבים וקלסוה שנתינה לא בעינן שו"פ והא דזר שאכל תרומה ילפינן חטא חטא ממעילה ועוד הארכתי שם בכמה אופנים ע"ש:

אבל כעת נראה לי לבאר עפ"י הירושלמי דיומא (פ"ה ה"ד) הכל מודים בפר משיח ועדה עד שיהא שם מתנה אחת משל שניהם חברים אמרין אימורין כשירין שנתערבו בפסולין עד שיהא שם מתנה א' משל כשירין מה פליגין בדם שתי חטאות שנתערבו רבי אומר אומר אני רואין את הדם אם יש בו כדי מתנה אחת מזה וכדי מתנה א' מזה כשר ואם לאו פסול. וחכמים אומרים אפי' אין בו אלא מתנה א' משל שניהם כשר על דעתי' דרבי יש שיעור למתנות על דעתי' דרבנן אין שיעור למתנות כו' עכ"ל:

והנה הירושלמי הזה אינו מובן כלל מאי דקאמר תחילה הכל מודים בפר משיח ועדה עד שיהא שם מתנה אחת משל שניהם והק"ע לא ביאר הירושלמי הזה כלל. וע"כ נראה לי שצריך לגרוס הכל מודים בפר משיח ועדה שיהא שם מתנה א' משל שניהם ופי' דא"צ שיהי' מתנה לכל א' וא' והוא משום דשם לא כתיב נתינה רק והזה והזאה אינה צריכה שיעו' ולא פליגי רק בחטאו' החיצוניו' דכתי' בהו נתינה] וכן אמרינן בהדי' בזבחים (ד' ע"ה) אבל בבלול נותן ד' מתנות לכולן ואם נתן מתנה א' יצא ר' אומר רואין את המתנה אם יש בזה כדי לזה וכדי לזה כשרה ואם לאו פסולה ומי אית לי' לרבי האי סברא והתניא א"ר לדברי ר"א הזאה כל שהוא מטהרת והזאה אינה צריכה שיעור כו' ואב"ע הזאה לחוד ונתינה לחוד אלמא דיש חילוק בין הזאה לנתינה דהזאה כל שהוא ונתינה בעינן שיעורא ועי' רש"י שם ואיפשר לומר משום דנתינה בעי שיעור ע"כ אומר דבחטאות הפנימיות כ"ע מודים שיהא שם מתנה א' משל שניהם דלא בעינן שיעור ולא פליגי אלא בחטאות החיצוניות משום דכתיב בהו נתינה ועיין במנחות (ד' פ"א) דאמר רב חסדא דם שקרש בחטאות החיצוניות ואכלו חייב ולקח ונתן אמר רחמנא והאי בר לקיחה ונתינה הוא בחטאות הפנימיות ואכלו פטור והזה אמר רחמנא והאי לאו בר טבילה והזאה הוא]:

ובזה יתיישב הא דאמר הכל מודים בפר משיח ועדה שיהא מתנה א' משל שניהם ולא קאמר בכל חטאות הפנימיות דהיינו בפר ושעיר של יוה"כ הוא משום דאמרינן ביומא (ד' נ"ז) נתערבו לו דמים בדמים אמר רבא נותן אחת למעלה ושבע למטה ועולה לו לכאן ולכאן אמרוה קמי' דר' ירמי' אמר בבלאי טפשאי כו' הא קא יהיב למעלה דשעיר מקמי' מטה דפר והתורה אמרה וכלה מכפר את הקודש כלה דם הפר ואח"כ דם השעיר אלא אמר ר' ירמי' נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם השעיר נתערבו לו דמים בדמים במתנות האחרונות סבר ר"פ קמי' דרבא למימר נותן שבע למטה לשם פר ולשם שעיר וחוזר ונותן א' למעלה לשם שעיר אמר רבא עד השתא כו' והא קא יהיב מטה דשעיר מקמי מעלה דשעיר והתורה אמרה תן

למעלה ואח"כ למטה אלא אמר רבא נותן שבע למטה לשם פר וחוזר ונותן א' למעלה ושבע למטה לשם שעיר וא"כ כיון דבפר יוה"כ צריך ליתן לכל א' וא' לבדו א"כ לא שייך שיהיה מתנה אחת משל שניהם וע"כ קאמר דמודי רבי ורבנן דווקא בפר משיח ועדה שיהא מתנה א' משל שניהם ודוק:

והא דקאמר שם חברי' אמרין אימורין כשירין שנתערבו בפסולין עד שיהא שם מתנה א' משל כשירין התם שאני משום דנתערבו בפסולין ועיין בפסחים (ד' ס"ה) והקטירו שלא יערב חלבי' של זה כו' והקטירם שיהא כולו כא'. ובירושלמי (פ"ה דפסחים ה"י) כתבו הקטירו אותו כו' מה ת"ל והקטירו אותו הכשר ולא הפסול והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים והקטירם כולם כאחת ע"ז אומר חברי' אמרין אימורין כשירין שנתערבו בפסולין עד שיהא מתנה א' משל כשירין מה פליגין בדם שני חטאות שנתערבו כו'. ועוד נ"ל דהא דאמרינן בירושלמי דחברי' אמרין אימורין כשירין שנתערבו בפסולין עד שיהא מתנה אחת משל כשירין פי' שיעור הקטרה דהיינו כזית וכמו דאמרינן בפסחים (ד' ע"ט) ר' יהושע אומר כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר או כזית חלב זורק עליהם את הדם והוא משום דכתיב ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר א' אכילת אדם וא' אכילת מזבח ושיעור אכילה הוא בכזית וע"כ אומר דבהקטרה כ"ע מודו דבעי' הקטרה אחת משל כשירין דהיינו הקטרת אימורין בכזית. ונ"ל לפרש דקאי אפר משיח ועדה שבשרם נשרף מבחוץ דבזה הקטרת אימורין מעכבת בפר וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ו דיומא) ר' שמי בעי אבדו האימורין מהו לזרוק את הדם על הבשר ולא שמיע ליה הא דאמר ר"א שלא חישב לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח וא"כ אינו יכול לזרוק את הדם רק אם יקטירו האימורין דהא הזריקה צריך להיות מתיר או את הבשר לאכילת אדם או האימורין לאכילת מזבח וע"כ בפר העדה ומשיח כיון דהבשר נשרף ולא הוי לאכילת אדם בזה בעי' הקטרת אימורין בכזית ומעכב אפי' בדיעבד. וע"ז אומר שאם נתערבו כשירין באימורין פסולין בעי' הקטרה משל כשירין בכזית דבפרים הנשרפין מעכב ההקטרה ודוק:

ובזה יש לבאר הא דאמרינן בגיטין (שם) תני רבי אומר כתבו על איסורי הנאה כשר הוא משום דהאי נתינה נתינת גט הוא וע"כ נפיק לוי דרשה משמי' דרבי ולא קלסוה הוא משום דרבי סובר דנתינה דכתיב גבי מתנות בעינן דווקא שיהא שיעור נתינה וא"כ סובר רבי דכיון דכתיב נתינה בעינן דווקא שיהא שיעור נתינה וא"כ כי דרשה משמי' דרבי ולא קלסוה דרבי בודאי לא סובר הכי דהא בעי במתנות דם חטאות שיעור נתינה ועיין תו' (שם) שמדמין שיעור נתינה דדם חטאות לזה] וע"כ כי דרשה משמי' דרבים וקלסוה

דהא חכמים סברי במתנות דם חטאות דלא בעינן שיעור נתינה וע"ז אומר למימרא דהלכתא כותי'. והוא כיון דמדמי לנתינ' דחטאת. א"כ בודאי דהלכתא דכתבו על איסורי הנאה כשר כמו דקיי"ל במתנות דחטאות לא בעינן שיעור נתינ':

ובזה איפשר לבאר הירושלמי דהכא (פ"ח דפאה) ר"ח הוה יתיב קומי רבי והוא אמר טעמין והוא סתר אמר טעמין והוא סתר א"ל לא יכלן מסתור אלא מבני (איפשר לומר דתחילה אמר לו הטעם משום דכתיב נתינה ורבי לטעמי' דס"ל דבמתנות דם חטאות בעינן כדי נתינה וסתר משום דחכמים סברי דלא בעינן שיעור נתינה בדם חטאות וע"כ א"ל הטעם משום דכתיב ואכלו בשעריך כו' וסתר לי' הטעם דא"כ היינו דווקא במעשר עני המתחלק בגורן ורישא דקרא מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיב בי' נתינה וכא הא לא בעי שיעורא [וכמו שהקשה המ"ל והבאתי לעיל וע"כ אמר רבי לא יכלן מסתור אלא מבני. וכמו שמפרש מהרא"פ דאינו ראוי לסתור אלא לבנות ודוק]: